

DF Revy

04: InfoGalleri – et nyt kommunikationsværktøj **06:** Historien om et langt og sejt træk for at finde et egnet system til synliggørelse af bibliotekets elektroniske ressourcer... **08:** Doktordisputats i bibliotekshistorie **10:** Fortiden trækker en linie til fremtidens bibliotek **14:** Online publicering for små videnskabelige tidsskrifter – hvad skal der til? **18:** Modus 2 videnproduktion **22:** Informationsarkitektur i retorisk perspektiv

DANMARKS FORSKNINGSBIBLIOTEKSFORENING – DF Revy 29. årgang nr. 2, februar 2006

Redaktion

Naja Porsild (ansvarshavende)
Handelshøjskolens Bibliotek
Fuglesangs Allé 4
8210 Århus V
Tlf. 8948 6523
nap@asb.dk

Redaktionsudvalg

Adrian Price
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
Tlf. 3528 2116
ap@kvl.dk

Bente Lope
Aalborg Universitetsbibliotek
Tlf. 9635 9360
bl@aub.aau.dk

Mai Aggerbeck
CVU Vita
Tlf. 9612 1500
ma@cvuvita.dk

Abonnement 2006

Årsabonnement for ikke medlemmer 400 DKK
plus porto.

Meddelelser om adresseændring og andet, der
vedrører ekspedition af DF Revy, bedes rettet til:
DFs sekretariat
Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Universitetsparken
8000 Århus C
Tlf. 8946 2207
Fax 8946 2220
df@statsbiblioteket.dk

DF Revy	Deadline	Udkommer
Nr. 3	01 mar.	03. - 07. apr.
Nr. 4	12 apr.	15. - 18. maj
Nr. 5	24. maj	26. - 29. juni

Manuskripter kan overføres elektronisk som fil til
redaktionens e-mail eller afleveres på diskette (Word)

Annonc priser 2006

1/1 side: 3500 DKK
1/2 side: 2000 DKK
2-sidet indstik, 4 farver: 3500 DKK

Priserne er excl. moms, foto-, layout- og reproarbejde.

Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes
rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson
hrg@asb.dk

Tryk

Elbo Grafisk A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503
ISSN (online) 1901-1903

04: InfoGalleri – et nyt kommunikationsværktøj

Af Tina Buchtrup Pipa

06: Historien om et langt og sejt træk for at finde et egnet system til synliggørelse af bibliotekets elektroniske ressourcer...

Af Birgitte Sønderkær

08: Doktordisputats i bibliotekshistorie

10: Fortiden trækker en linie til fremtidens bibliotek

Af Ditte Jessing

14: Online publicering for små videnskabelige tidsskrifter – hvad skal der til?

Af Mikael K. Elbæk og Liv D. Fugl

18: Modus 2 videnproduktion

Af Michael René Kristiansson

22: Informationsarkitektur i retorisk perspektiv

Af Per Hasle

26: Kort nyt

Fra Redaktionen

Kommunikation og synliggørelse synes at være de evige omdrejningspunkter i biblioteksverdenen, hvad enten det drejer sig om nyheder, ressourcer, IT eller forskning – og målgruppen spænder langt ud over den traditionelle biblioteksbruger. Ifølge skribenterne i dette nr. af DF Revy skal vi som bibliotek meget længere ud end bibliotekets egen brugerkreds - helt ud til manden i toget, forskeren i virksomheden og fagbladsredaktøren på instituttet.

Smarte og effektive IT-løsninger, der kan få materialerne hurtigere frem til brugerne, og smukke og funktionelle bygninger, der gør det attraktivt at opholde sig på bibliotekerne, er ikke tilstrækkeligt. Den vigtige information skal opsøge lånerne, og ikke mindst de potentielle brugere, der endnu ikke er tilstrækkeligt opmærksomme på bibliotekets muligheder og ressourcer. Det handler om synlighed – fremskudt synlighed!

Hvis brugerne har svært ved at overskue, hvor de skal finde den ønskede information blandt et væld af elektroniske databaser, må vi styrke udviklingen af nye og eksisterende veje til at synliggøre bibliotekernes informationstilbud. Det handler om at kombinere biblioteksfagligt indhold med IT-løsninger. Biblioteker skal række ud til borgerne og give rammer for at mødes, videndele og skabe netværk, lyder de ideoer og inspirerende bud på fremtidens bibliotek fra studerende på Kunstakademiets Arkitektskole.

I den klassiske definition på retorik handler det om sagsfremstilling med særligt henblik på effektiv kommunikation. Allerede Aristoteles var opmærksom på afsender, budskab og modtager som konstituerende størrelser i kommunikation. Cicero føjede hertil ordvalg/udtryksmidler samt situation. Hvorfor ignorere disse begreber, som man erkendte og forholdt sig til

allerede i antikken? Kommunikation fremmer forståelsen – så hvorfor ikke også anvende de klassiske dyder i bibliotekets hverdag – de kunne blive recepten på den optimale synliggørelse og kommunikation?

Bibliotekernes kendskab til og forståelse for tilgængelighed, brugernes behov, arkivering og sikring af alsidighed i den videnskabelige kommunikation, er en oplagt kombination af viden, som er aktuel i forhold til de store forandringer, der sker inden for det samlede danske uddannelses- og forskningssystem i dagens Danmark. En udvikling der påvirker forskningsbibliotekernes funktion i samfundet og deres rolle i forbindelse med den samfundsmæssige vidensproduktion. Kommunikation er en endeløs kommunikativ proces blandt mange forskellige aktører og ”aktørradiussen” i biblioteksverdenen bliver større og større.

InfoGalleri – et nyt kommunikationsværktøj

Af Tina Buchtrup Pipa

Forestil dig en plakat – en plakat med flotte billeder og farver, som du får lyst at se nærmere på. Plakaten har en interessant baggrund og ”ovenpå” er der informationstekster, der hele tiden udskiftes.

Tina Buchtrup Pipa
Cand.scient. pol.
Københavns Universitetsbibliotek
tip@kb.dk

Plakaten er dynamisk. Informationsobjekter bevæger sig i forskellige mønstre mellem hinanden. Til tider er én mere fremhævet end en anden. Du kan interagere med disse informationsobjekter. Med en mus eller en trykfølsom skærm, der fremviser plakaten, kan du fremhæve og fastholde netop den information, der særligt fanger din interesse. Når du har valgt en information, udfylder den skærmen, og du kan læse hele teksten, samt - hvor det er relevant - få et aktivt link til mere viden om samme sag, og sende informationen til dig selv på e-mail.

Plakaten er et InfoGalleri - et digitalt og interaktivt udstillingsvindue, der lader sig inspirere af genren ”informativ art”. Her blandes leg- og læringsmodeller, og den velkendte hierarkiske struktur, der ofte kun består af lineær tekst, bliver erstattet af en ny æstetik. Der skabes et oplevelsesunivers, og en navigationsform, der tager afsæt i dét, det digitale medie kan.

Det handler om synlighed

Der er et potentiale for en større benyttelse af bibliotekerne og bibliotekernes ressourcer og service: det gælder såvel trykte materialer og elektroniske ressourcer som søgeværktøjer og læsesalene.

På den ene side har vi få ressourcer til at anskaffe de nødvendige forsknings- og undervisningsmaterialer. På den anden side er det et spild af offentlige midler, at de ressourcer, bibliotekerne har og kan tilbyde, ikke bliver anvendt i det omfang de kunne.

Smarte og effektive IT-løsninger, der kan få materialerne hurtigere frem til brugerne, og smukke og funktionelle bygninger, der gør det attraktivt at opholde sig på bibliotekerne, er ikke tilstrækkeligt. Opmærksomhedskampen er bibliotekets største udfordring!

Selv om en klog kollega, i en anden anledning, provokatorisk har sagt, at en utilstrækkelig anvendelse af bibliotekernes ressourcer rettelig set ikke er bibliotekernes problem, men videnskabens, er formidlingen af informationskompetence og understøttelse af brugernes anvendelse af biblioteket – af deres læring et ansvar, jeg mener, som bibliotekerne har, og en mulighed vi bør gribe.

InfoGalleriet er i den forbindelse en ny og spændende måde at komme i kontakt med gamle, og ikke mindst nye og/eller uerfarne brugere. Det er en ny måde at tilføre ressourcer og samlinger en merværdi på for brugerne, ved for det første at gøre opmærksom på ressourcernes eksistens, og for det andet illustrere, hvordan og med hvilket udbytte de kan anvendes.

Nyheder igen og igen

Informationsobjekterne i InfoGalleriet kan indeholde megen forskellig information. Det kan fx være nyheder om, at biblioteket tilbyder trådløs netadgang, og en kort forklaring på hvordan det virker; eller det kan være nyheder om kurser, låneregler eller implementeringen af ”supersøg” faciliteter. Men det kan også være meget andet end nyheder. Det kan fx

være relanceringer af enkeltressourcer som fx et centralt elektronisk tidsskrift, en bibliografi, en håndbog eller en læsesal, og det kan være forslag til, hvordan man som studerende kan benytte bibliotekets faciliteter til sin egen studiedisciplinering, eller man kan lave tematiske indlæg om e-bogsbaser, søgemetoder eller håndskrifter: Hvad har vi, hvordan finder man det, hvad kan det bruges til, og hvor kan man få hjælp, osv. osv.

I opmærksomhedskampen, såvel som til de hele tiden nyankomne studerende, har biblioteket et behov for kontinuerlig relancering. Igen og igen og

InfoGalleriet er målrettet formidling

InfoGalleriet kan udstille forskellige ressourcer og services samtidig på forskellige lokaliteter. Det betyder, at informationerne kan målrettes, så relevante informationer møder en bestemt målgruppe.

Eksempelvis kan der være en kursusannoncering om et fælleskursus fra Akademisk Skrivecenter, KU og Københavns Universitetsbibliotek i opgaveskrivning og informationsøgning, samt en reklame for et par fribilletter til weekendens koncert i Diamanten, udstillet i det InfoGalleri, der bliver opstillet i kantine på Det Humanistiske Fakultet, KU. Samtidig er der et indlæg om søgning i en samfundsvidenskabelig bibliografi og et om SFX funktionaliteten, udstillet på Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek i Fiolstræde og på Køben-

Den vigtige information skal opsøge lånerne, og ikke mindst de potentielle brugere, der endnu ikke er tilstrækkeligt opmærksomme på bibliotekets muligheder og ressourcer.

havns Universitets nye Center for Sundhed og Samfund, KU, på det gamle kommunehospital.

Indenfor og udenfor biblioteket

InfoGalleriet skal opstilles forskellige steder på biblioteket og på bibliotekets forskellige betjeningssteder - Fakultetsbibliotekerne for Humaniora, Naturvidenskab og Sundhedsvidenskab osv. Men det skal også opstilles udenfor biblioteket, på Københavns Universitet.

Den vigtige information skal opsøge lånerne, og ikke mindst de potentielle brugere, der endnu ikke er tilstrækkeligt opmærksomme på bibliotekets muligheder og ressourcer. På CBS har biblioteket netop åbnet en ny læsesal, et studieværksted, i Porcelænshaven, CBSs nye campus område. Dét er det centrifugale bibliotek. Et bibliotek, der også er derude, hvor potentielle brugere færdes. Det handler om synlighed – fremskudt synlighed!

Ressourcedeling og samarbejde

InfoGalleriet udgør – som mange andre biblioteksprojekter – en mulighed for ressourcedeling. På indholdssiden gælder det, som for mange nyhedsbreve, at en dygtig leveret omtale og introduktion til en ressource kan skrives i den ene ende af landet og være til glæde og nytte hos en bruger i den anden ende af landet.

Samarbejdsprojekter er gode chancer for at kunne løfte sig fra drift til udvikling, deles om udgifterne, lære og lade sig inspirere af andre, og blive klogere på egen identitet, ved at se på sig selv gennem forskellen til de andre.

Projektet er et samarbejde mellem Københavns Universitetsbibliotek, Århus Kommunes Biblioteker og Alexandra Institutet, Center for Interaktive rum.

Det handler om at kombinere biblioteksfagligt indhold med IT-løsninger, et område hvor biblioteksbranchen er gået i front.

InfoGalleri-projektet bliver officielt og synkront åbnet på Århus Kommunes Biblioteker og Københavns Universitetsbibliotek d. 14. marts 2006.

Vil du høre mere om InfoGalleriet, og muligheden for at anskaffe en licens til dit eget bibliotek, er du velkommen til at henvende dig til projektleder på Københavns Universitetsbibliotek Tina Pipa, projektleder i Århus Kommunes Biblioteker, Sidsel Bech-Petersen, eller konceptudvikler og projektkoordinator Anne Rohde på Alexandra Institutet (arohde@infogalleri.net).

Forfatterfakta

Tina Buchtrup Pipa, Cand.scient. pol. Forskningsbibliotekar. Det Kongelige Bibliotek, Nationalbibliotek og Københavns Universitetsbibliotek.

InfoGalleriet består af en skærm, en større trykfølsom eller mindre skærm på en eksisterende publikumsmaskine; et softwareværktøj, samt en software infrastruktur.

InfoGallerisoftware er et redaktionsværktøj, der installeres decentralt på biblioteksmedarbejderens PC. I redaktionsværktøjet kan man oprette et informationsobjekt, tilknytte det en kanal, og sende informationen til det, eller de InfoGallerier, der abonnerer på den givne kanal. Informationsobjektet består af nogle faste rubrikker og felter, der skal udfyldes med tekst; en overskrift, en kort appetitvækkende tekst, og eventuelt en uddybende tekst, samt et link til andre sider, og eventuelt et billede, der relaterer til teksten.

InfoGalleriet kan både være eksperimenterende med vildt og anderledes design og en mere konventionel aktivitetskalender. Som aktivitetsgalleri viser det mere skematisk, hvilke aktiviteter, der foregår i biblioteket i dag, i morgen osv. Har man ikke tid at læse nyheden eller vil man gerne huske den og fordybe sig senere, kan man sende en email til sig selv.

Historien om et langt og sejt træk for at finde et egnet system til synliggørelse af bibliotekets elektroniske ressourcer...

Af Birgitte Sønderkær

Hvor og hvordan finder man den rette information? Brugerne har svært ved at overskue, hvor de finder den ønskede information blandt de mange elektroniske databaser. Nogle databaser bliver benyttet meget, mens andre benyttes langt mindre end forventet. Det ville vi gøre noget ved, problemet var bare, hvordan?

Birgitte Sønderkær
Udviklingskonsulent
ASB, Biblioteket
bis@asb.dk

På ASB Biblioteket har vi 5 udviklingsgrupper, der har til opgave at fremme udviklingen inden for indsatsområder, som er formuleret således, at de direkte understøtter ASB's strategi og har betydning for, at biblioteket fortsat kan være bidragsyder til undervisning og forskning på ASB, Handelshøjskolen i Århus. I den udviklingsgruppe, hvor jeg er udviklingskonsulent, er et meget vigtigt indsatsområde at: "... styrke udviklingen af nye og eksisterende veje til synliggørelse af Bibliotekets informationsindhold i forhold til de for os relevante brugergrupper."

Erfaringer fra hverdagens vejledningsopgaver viser, at brugerne har svært ved at overskue, hvor de skal finde den ønskede information blandt et væld af elektroniske databaser. Erfaringerne understøttes også af brugerundersøgelser, senest af DEFF projektet "Lånernes forventninger og krav til det hybride bibliotek", hvor vi deltager sammen med Statsbiblioteket, Syddansk Universitetsbibliotek og Det Kongelige Bibliotek.

Ved emnesøgning benyttes typisk 1 eller 2 favoritdatabaser og derved er der risiko for, at relevante informationer i bibliotekets øvrige databaser slet ikke kommer i spil – det vil "samsøgning" i en vis udstrækning kunne afhjælpe.

Vores udgangspunkt var derfor et meget optimistisk og måske lidt naivt idealønske om, at man skulle kunne samsøge i alle væsentlige databaser uanset databasetype, dvs. tidsskrifts-

databaser, faktadatabaser med virksomhedsoplysninger, markedsdata etc. og bibliografiske databaser.

Vi testede...

Vi lagde ud med at teste TDNets produkt Searcher-Analyzer, da vi i forvejen benytter TDNet til registrering af vores elektroniske tidsskriftsbeholdning.

I en testperiode fik vi opsat 9 databaser. Testen viste både positive og negative resultater. Searcher-Analyzer er visionært og brugervenligt, da det giver inspiration til at finde nye termer til videresøgning – men på det tidspunkt, vi testede, virkede det som om, systemet ikke var færdigudviklet. Der var problemer med bl.a. sortering og uforståelige forslag til termer for videresøgning. Desuden var databaserne af og til utilgængelige. Vi besluttede ikke at anskaffe Searcher-Analyzer, da vi fandt, at pris og kvalitet på testtidspunktet ikke harmonerede.

Herefter indså vi, at det var nødvendigt at gå mere systematisk til opgaven og at sænke ambitionsniveauet med hensyn til samsøgning. Det blev ændret til i første omgang at begrænse samsøgning til elektroniske artikeldatabaser, hvor data er struktureret på nogenlunde samme måde hos leverandørerne, og samsøgning derfor giver mere præcise søgeresultater.

Vi undersøgte markedet og valgte herefter at lave en desk research af 3 systemer:

1. Metalib (Exlibris)
2. EnCompass (Endeavor) og
3. Sirsi Singlesearch/Sirsi Rooms (Sirsi).

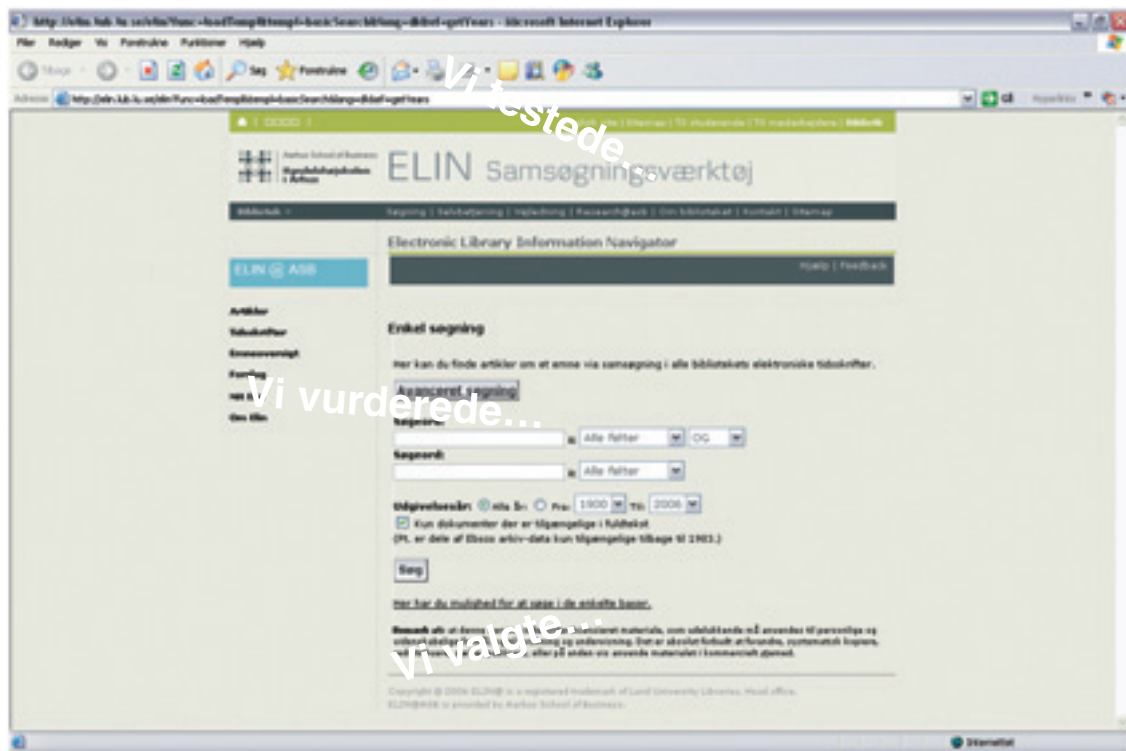
I kravspecifikationen tog vi udgangspunkt i en undersøgelse, foretaget af Yale University Library¹. Vi opstillede en lang række krav og undersøgte, hvilke krav hver enkelt leverandør kunne leve op til. Vi fik systemerne demonstreret, og kontaktede de biblioteker, der allerede havde installeret systemerne, for at høre om deres erfaringer.

Omsider var vi klædt på til at lave en indstilling om anskaffelse af et samsøgnings-system til bibliotekets ledergruppe. I indstillingen valgte vi at give følgende krav højeste prioritering:

- A Hvor mange af vore ønskede produkter kan leverandøren understøtte?
- B Pris – anskaffelsespris samt udgifter til vedligehold og oprettelse af adgang til ressourcer
- C Fleksibilitet og tidsforbrug ved vedligehold og opdatering
- D Grænseflade

Der var ikke et enkelt system, som kom ud på en klar førsteplads. I meget kort form, gengives her vores indstilling.

Erfaringer fra hverdagens vejledningsopgaver viser, at brugerne har svært ved at overskue, hvor de skal finde den ønskede information blandt et væld af elektroniske databaser.

Vi vurderede...

- A at med hensyn til antal elektroniske ressourcer, det er muligt at søge i, er Sirsi SingleSearch det bedste valg.
- B at systemerne er dyre at anskaffe selv efter forhandling af nedslag i pris og at der i priserne for årlig vedligehold, oprettelse af nye ressourcer og installation er så små forskelle, at det ikke kan være af afgørende betydning for en beslutning.
- C at administrationsmodulet i Encompass her har et lille plus i forhold til de to øvrige.
- D at alle 3 systemer leverer en enkel og flot grænseflade hvor layout kan tilpasses med logo og bibliotekets farver.

Vi valgte...

Beslutningen blev at vælge Metalib ud fra økonomiske betragtninger, da systemet er anskaffet, som en del af en Exlibris pakke (Aleph, SFX og Metalib).

Vi kontaktede Fujitsu og sendte efterfølgende en liste over ønskede ressourcer, en liste med spørgsmål samt en mock-up, der viste, hvordan vi gerne ville præsentere ressourcerne på hjemmesiden. Vores ønskeliste bestod af 12 ressourcer (tidsskriftpakker), men vi havde i forvejen fået oplyst, at 2 af dem ikke kunne opsættes til søgning.

For at kunne foretage søgning, skal der dannes Quicksets. Der kan max. indgå 10 ressourcer i et Quickset, hvis svartiderne skal holdes på et rimeligt niveau så det kunne tilsyneladende passe med vores ressourceliste. Det forberedende arbejde til opsætningen blev foretaget af Fujitsu. Baserne findes i en Knowledge Base med plug-ins. Der er tre muligheder for adgang til baserne: 'z39', 'external link' (html/xml) eller 'søg-link'. Det viste sig, at Metalib kun kan søge i databaser,

hvor plug-ins er z39 eller 'external links'. De databaser, som har configurationen 'søg-link' i Knowledge basen, kan ikke opsættes til søgning, hvis man ved søgning forstår, at resultatet af søgninger vises i en samlet liste. Der var kun 3 af vore ønskede ressourcer, der kunne leve op til ovennævnte definition af søgning. Fujitsu er opmærksom på, at det er meget u hensigtsmæssigt, at hits fra 'søg-link' baserne ligger hver for sig og mindst to klik væk fra selve resultatlisten. Der arbejdes på en forbedring i en kommende release i 2006.

I udviklingsgruppen bredte der sig nu en følelse af usikkerhed. Var vi for kritiske? Var vi gået i gang for tidligt i forhold til systemernes udvikling? Hvordan kom vi videre herfra? Vi var dog stadig overbeviste om værdien af et søgningsværktøj, som kan imødekomme brugernes ønsker her og nu, så vi smøgede ærmerne op påny ...

På den igen...

På Lunds Universitetsbibliotek havde vi tidligere fået demonstreret en 1. version af ELIN, som de selv har udviklet. Vi havde hørt, at en 2. version ville blive lanceret i sommeren 2005, så vi kontaktede Lund og fik et prøvepassword, så vi kunne teste.

Vi havde lært meget af de to tidligere test, og det hjalp os nu i bedømmelsen af systemets muligheder og begrænsninger. I ELIN hostes metadata fra leverandørernes tidsskriftsposter lokalt. Der søges kun i disse data (dvs. bibliografiske data + abstracts) og der linkes til fuldtæst. Det begrænser naturligvis søgningen i forhold til systemer, hvor der foretages on-the-fly-søgninger hos leverandørerne. Til gengæld er svartiderne meget korte og systemet kører meget stabilt. Efter den interne testpe-

riode åbnede vi for brugerne i oktober 2005 i en testperiode året ud. Vi gjorde opmærksom på de begrænsede søgemuligheder i ELIN, idet vi linker til direkte søgning i de individuelle baser fra søgesiden. I vores formidling lagde vi vægt på, at ELIN er et godt sted at starte for den uerfarne bruger.

Ud over søgning i artikler benytter vi nu også ELIN som alfabetisk indgang til vore tidsskrifter. Vi har udvidet A-Z listen over elektroniske titler med link til vore trykte tidsskrifter, så vi nu rent faktisk har én samlet indgang til alle bibliotekets tidsskrifter. I ELIN abonnementet er inkluderet moduler til opsætning af portal for databaser og til søgning i e-bøger. Disse to funktioner har vi endnu ikke taget i anvendelse på nuværende tidspunkt.

Endelig...

Og hvad med brugerne? Ja, de har taget virkelig godt imod ELIN. Vi har derfor besluttet at forlænge abonnementet foreløbig i 2006. Det udelukker selvfølgelig ikke, at vi holder øje med udviklingen for på sigt at finde den helt ideelle, langsigtede og visionære løsning.

I udviklingsgruppen, der har testet de nævnte systemer og stået for implementering af ELIN indgår:

Bibliotekar Anna Mette Morthorst
Bibliotekar Henrik Tvermoes Jensen
Bibliotekar, cand.scient.bibl. Lise Arnfred
Webmaster, cand.mag. Tine Bagger Christiansen

¹ MetaLib and Encompass for Ressource Access Comparison. Yale University Library. Final Report, 1 June 2004. Gruppen, der arbejder med problematikken, hedder IAC Metadata Committee og findes på: www.library.yale.edu/cataloging/metadata/IACmetadata.html. Rapporten var tilgængelig på nettet, som draft udgave (april 2005), men er nu slettet.

Doktordisputats i bibliotekshistorie

Som én af de meget få, hvis ikke den første, har Helge Clausen forsvaret en doktordisputats om et dansk bibliotekshistorisk emne. Det skete ved Fakultetet for Kirkehistorie på Det Pavelige Teologiske Akademi i Kraków.

Helge Clausen bliver kreeret doktor i Domkirken i Kraków

Afhandlingen, som er på engelsk, giver den første, samlede fremstilling af de katolske bibliotekers historie i Danmark fra reformationen i 1536 til 1962. I denne periode har der været over hundrede sådanne biblioteker, hvoraf det ældste stammer fra 1648; det er således mindst lige så gammelt som Det Kongelige Bibliotek, og det findes endnu, i dag under navnet Skt. Andreas Bibliotek.

Afhandlingen koncentrerer sig dog om de offentligt tilgængelige af disse biblioteker, især dem i København. Foruden den rent bibliotekshistoriske side indeholder afhandlingen en analyse af den påvirkning, danske konvertitter til Den katolske Kirke har modtaget gennem læsning. Det viste sig, at i ca. 75% af 169 publicerede konvertitberetninger fra ca. 1880 til 1962 er der vidnesbyrd om at læsning af katolsk (og sommetider også af antikatolsk) litteratur har været udslagsgivende for beslutningen om at blive katolik.

Siden år 2000 har Helge Clausen, som er seniorforsker ved Statsbiblioteket, forsket i dette emne, som næsten ingen tidligere havde beskæftiget sig med. Et par år senere vurderede han, at der her var et emne til en disputats, men på det tidspunkt var det endnu uvist, hvornår Danmarks Biblioteksskole ville få tilladelse til at tildele doktorgrader. Derfor undersøgte han mulighederne i udlandet, og endte med at indlevere en afhandling i Kraków. Det Pavelige Teologiske Akademi i Kraków har rødder tilbage til 1397, hvor der blev oprettet et teologisk fakultet som del af det Jagiellonske Universitet, der var blevet grundlagt i 1364. I 1954 blev det teologiske fakultet lukket af det kommunistiske styre, men blev kort efter genoprettet i kirkeligt regi. I dag er Akademiet en højere læreanstalt i teologi med tre store fakulteter: Teologi, filosofi og kirkehistorie. Fakultetet for Kirkehistorie har alene 14 institutter. Der er i alt godt 50 professorer og ca. 3.000 studerende, og der

tildeles grader til magistre, licentiat (PhD'er), doktorer og habilerede doktorer. Antallet af disputats er ca. 50 om året. Akademiet er både anerkendt af Vatikanet og af den polske stat.

Da Helge Clausen ikke er teolog eller kirkehistoriker, måtte han først bestå mundtlige eksamener i disse fag. Forsvaret fandt sted den 9. december 2005, og ugen efter konfererede Fakultetsrådet doktorgraden summa cum laude. Ved en højtidelig promotion i Domkirken i Kraków blev Helge Clausen den 11. januar 2006 kreeret Doctor Historiae Ecclesiae.

Helge Clausen: " ...The Written Word is the Most Patient Missionary...". Catholic Literature and Catholic Public Libraries in Denmark from the Reformation to Vatican II, 1536-1962. København, Katolsk Forlag, 2006, 345 s. ISBN 87-85213-80-2.

Følg med os ind i fremtiden!

I takt med ændringerne i informationslandskabet har EBSCO ændret sig og udviklet tjenester og produkter, som bedst muligt imødekommer kundernes behov. Fra tilgang til elektroniske tidsskrifter og administrationsværktøjer til vor professionelle stab - EBSCO har personerne, systemerne og ressourcerne til at tilgodese Jeres behov.

Vore 19 kontorer verden rundt tilbyder lokal service med global support/støtte fra vores internationale hovedkontor.

EBSCO's økonomiske stabilitet er en garanti for, at vi lever op til vores forpligtelser og at vi forstætter med at udvikle løsninger, der passer til Jeres bibliotek.

Pålidelighed, service, innovation, tekniske løsninger

- Kun hos EBSCO Information Services

www.ebsco.com

EBSCO
INFORMATION SERVICES

Fortiden trækker en linie til fremtidens bibliotek

Af Ditte Jessing

Biblioteker skal række ud til borgerne og give rammer for at mødes, videndele og skabe netværk, lyder de iderige og inspirerende bud på fremtidens bibliotek fra studerende på Kunstakademiets Arkitektskole. En skolekonkurrence, offentlige forelæsninger, en jubilæumshjemmeside og et nyt kunstværk – det er den måde som Kunstakademiets Arkitektskoles Bibliotek, KASB har valgt at markere sit 75 års jubilæum på.

Ditte Jessing
Overbibliotekar
Kunstakademiets Arkitektskoles Bibliotek
ditte.jessing@karch.dk

Fremtidens arkitekter skaber fremtidens bibliotek

Når København og Århus kommuner samt forskningsbiblioteker i de kommende år skal bygge nye biblioteker eller bygge om, kan de søge inspiration på www.kasb75.dk. Her giver studerende fra Kunstakademiets Arkitektskole 47 visionære bud på, hvordan fremtidens hybride bibliotek skal se ud og indrettes, så bibliotekerne lever op til kravene i et moderne viden- og netværkssamfund.

Alle bud er besvarelser på en skolekonkurrence i forbindelse med Arkitektskolens Biblioteks 75 års jubilæum i oktober. Opgaven lød på at give virtuelle, bygningsmæssige, rumlige og designmæssige forslag til, hvordan biblioteket bliver en integreret del af de nye storkommuner, i kvartercentre eller på uddannelsessteder i en tid, hvor biblioteket i stigende grad bliver virtuelt og viden hentes overalt.

Blandt de 47 besvarelser er alt fra totalkoncepter for hele kommunens biblioteksvæsen til konkrete bud på møbler, lyssætning og skiltning. Kun få tegninger og modeller beskriver færdige biblioteksbygninger, men mange giver bud på bibliotekets rolle i samfundet og på interaktionen mellem brugere, materiale og personale.

De studerende tror på, at det fysiske bibliotek i høj grad har en rolle at spille i fremtiden,

fordi dialog og interaktion mellem mennesker ikke alene kan ske i det virtuelle rum. Det kræver personlig kontakt. Men biblioteket skal åbne sig mere for brugerne, både hvad angår indretning og teknologi. Der er ikke behov for store forkromede videnlagre, men for rum til netværk og videndeling.

Et vigtigt mål med konkurrencen var at inspirere biblioteker, arkitekter, myndigheder og bygherrer til visioner om fremtidens bibliotek. Og det er i høj grad lykket med besvarelser, der rækker langt ud over det rent arkitektfaglige.

De tre vinderforslag

I bedømmelsen har dommerkomiteen lagt vægt på at præmiere tre meget forskellige løsninger: Et færdigt værktøj til at planlægge et nyt bibliotek, en visuel beskrivelse af netværk og et helt konkret bud på, hvordan man udnytter ventetiden på en banegård.

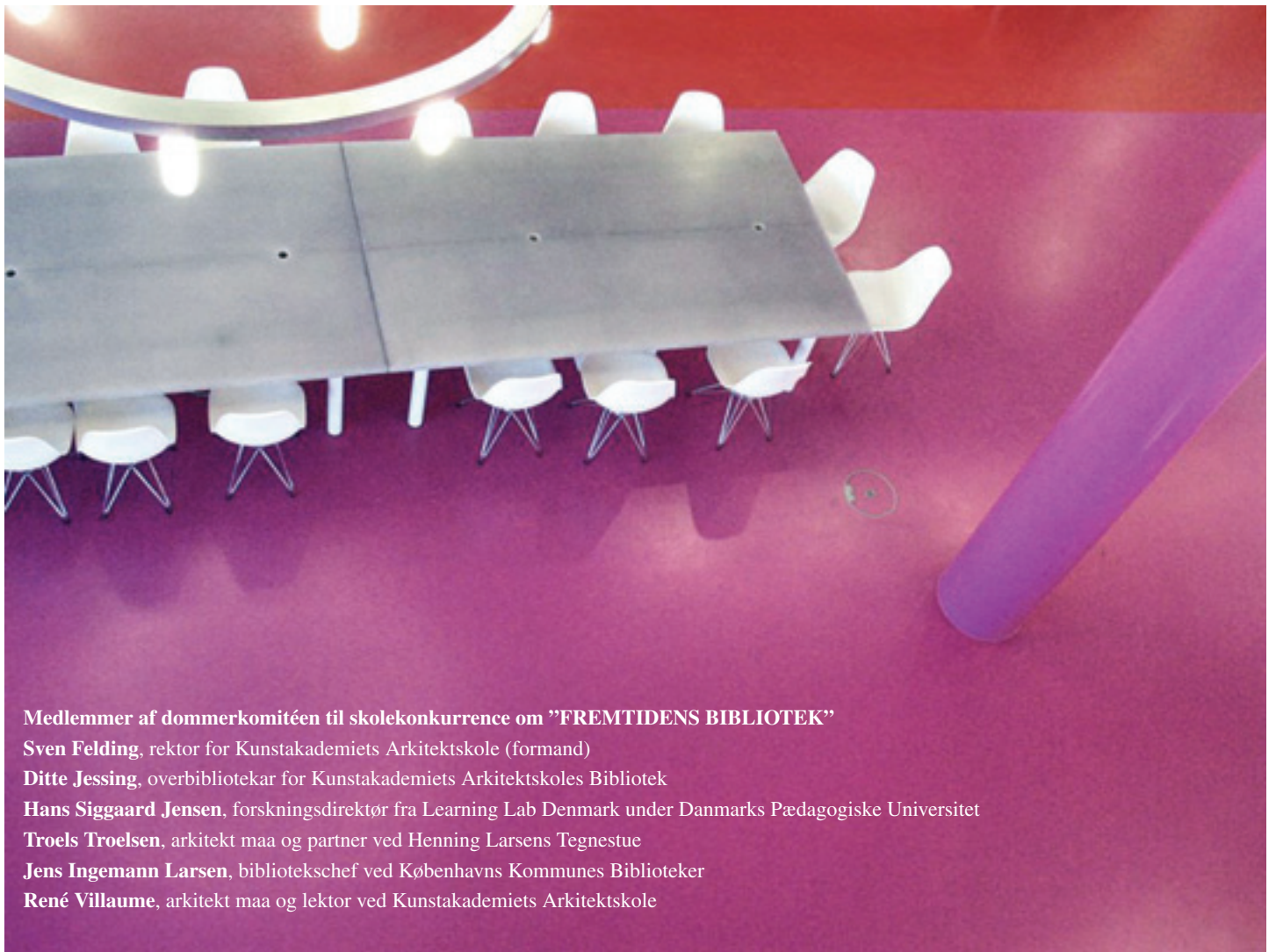
1. PRÆMIEN går til tre studerende, der har skabt et gennemarbejdet, flot og visuelt totalkoncept for fremtidens bibliotek. Ikke i form af en model til en bygning, men snarere som en skabelon eller værktøj til konkret inspiration for både folke- og forskningsbiblioteker. Dommerne lagde vægt på, at de studerende inddrager den nyeste teknologi og forholder sig til, hvilken rolle brugere og personale skal spille. Desuden fremhæves de konkrete skitser

til en zoneinddeling med et hovedrum til viden, søjlerum til dialog mellem mennesker med særlig interesser og nicher til den helt specialiserede viden og forskning.

2. PRÆMIEN går til en gruppe på 11 studerende, der har valgt at illustrere begrebet netværk. Med endeløse links på kryds og tværs i programmet Flash viser opgaven, at verden i stigende grad er kompleks og uoverskuelig. Dommerne kalder besvarelsen et flot illustreret og meget fascinerende billede på kompleksitet. Man kan blive ved med at gå på opdagelse, og selve opgavens omfang og opbygning kan inspirere andre arkitekter. Rent teknisk ligger besvarelsen langt ud over, hvad der kan forventes på det niveau.

3. PRÆMIEN går til en studerende, der har lavet et enkelt og flot grafisk bud på, hvordan bogen tænkes ind i moderne menneskers travle hverdag. Fremtidens bibliotek er søjler i bybilledet, en automat, hvor man kan låne og aflevere bøger, mens man venter på toget. Med bogsøjler på banegården bliver det mere meningsfyldt at vente, og man slipper for at skulle hente og aflevere bøger på et fjertliggende bibliotek. Besvarelsen er udformet som en fortælling og er samtidig et oplæg til debat om, hvordan bibliotekerne kan vende det faldende udlån ved at få biblioteket ud, hvor folk er.

Et vigtigt mål med konkurrencen var at inspirere biblioteker, arkitekter, myndigheder og bygherrer til visioner om fremtidens bibliotek.

Medlemmer af dommerkomitéen til skolekonkurrence om "FREMTIDENS BIBLIOTEK"

Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole (formand)

Ditte Jessing, overbibliotekar for Kunstakademiets Arkitektskoles Bibliotek

Hans Siggaard Jensen, forskningsdirektør fra Learning Lab Denmark under Danmarks Pædagogiske Universitet

Troels Troelsen, arkitekt maa og partner ved Henning Larsens Tegnestue

Jens Ingemann Larsen, bibliotekschef ved Københavns Kommunes Biblioteker

René Villaume, arkitekt maa og lektor ved Kunstakademiets Arkitektskole

Se alle bidrag til skolekonkurrencen om "FREMTIDENS BIBLIOTEK" på KASB jubilæumshjemmeside www.kasb75.dk. De 47 forslag er afleveret digitalt med tekst og billeder.

Partnerskab mellem bibliotek og uddannelsesinstitution

Flere biblioteker kontaktede KASB, fordi de hørte om skolekonkurrencen og ønskede et konkret samarbejde med studerende. Konkurrence var en god mulighed for at få bud på nytænkning af biblioteket.

Gentofte Bibliotekerne fik et samarbejde og partnerskab i gang med en studieafdeling. Ud over at deltage i skolekonkurrencen valgte afdelingen at bruge temaet bibliotek som en semesteropgave med konkret afsæt i Gentofte Hovedbibliotek. Det blev et tæt samarbejde mellem udviklingschef John Nørskov Hansen, biblioteks konsulent Susanne Fich og studieafdeling 11. Gentofte var med til kritikker og gennemgange, afdelingen var på flere besøg i Gentofte og en udvalgt af 5 projekter blev præ-

senteret på et personalemøde i Gentofte. Bl.a. en afleveringsautomat og placering af robot til aflevering, et skiltesystem, fleksible studieceller og forslag til nyindretning af hovedbibliotekets 1. sal.

Susanne Fich udtrykker stor begejstring over forløbet. Det har været meget inspirerende at arbejde sammen med arkitektstuderende og arkitekter/designere, som tænker bibliotek fra en anden synsvinkel, end vi selv gør på bibliotekerne.

75 års jubilæet har gjort biblioteket synligt

Skolekonkurrencen fyldte meget i efterårssemesteret på Arkitektskolen. Der var 99 studerende på kandidatdelen, som deltog i konkurrencen med i alt 47 forslag. Et stort antal

som hænger sammen med, at konkurrencen er lagt ind som en del af undervisningen. I andre skolekonkurrencer, som de studerende deltager i, skal der være tid ved siden af projekter og opgaver i studiet. Studerende er bagefter kommet til KASB og har udtrykt begejstring over, hvor spændende det har været at arbejde med fremtidens bibliotek. Det er et oplagt tema til afgangsprøve. Så der kommer flere biblioteksprojekter i den kommende tid fra de studerende. Projekter som er mere visuelle med plancher, planer, snit og modeller. Det vil vi gerne formidle til bibliotekssektoren i løbet af 2006.

Ro og fordybelse

1. PRÆMIEN går til tre studerende, der har skabt et gennearbejdet, flot og visuelt totalkoncept for fremtidens bibliotek

KASB havde sat sig selv på dagsordenen i hele efteråret 2005 på Arkitektskolen ved mange forskellige aktiviteter. Forelæsninger, jubilæumshjemmeside, afsløring af kunstværket 'Månens Kvadratur' og reception.

Vi valgte, at fortælle om bibliotekets historie på hjemmesiden. På den måde har vi dokumenteret de 75 års historie i tekst og billeder. Vi har samtidig et sted at præsentere jubilæumsaktiviteterne og også de 47 forslag til skolekonkurrencen. Formålet med konkurrencen er bl.a. at inspirere biblioteksvæsen og arkitekter og derfor er tilgængeligheden vigtig, og en hjemmeside er et oplagt medie.

Interessen for skolekonkurrencen har været stor fra begge bibliotekssektorer. Flere folkebiblioteker ønsker at få en udstilling med projekterne – og vi arbejder på en udstilling, som kan kombinere skolekonkurrence, semesteropgaver og afgangsprojekter med temaet bibliotek.

Jubilæumsaktiviteter og støtte

- www.kasb75.dk - jubilæumshjemmeside
- Skolekonkurrence om "FREMTIDENS BIBLIOTEK"
- Forelæsning med kultursociolog og lektor Nan Dahlkild
- Forelæsning med arkitekt Ivar Moltke
- Forelæsning med sociolog og forfatter Henrik Dahl
- Forelæsning med forfatter Christian Jungersen
- Afsløring af kunstværk 'Månens kvadratur' af Sohia Kalkau
- Jubilæumsreception

KASB har modtaget støtte til 75 års jubilæet fra:

Margot og Thorvald Dreyers Fond
Lillian og Dan Finks Fond
Edvard Pedersens Biblioteksfond
Bibliotekarforbundet

Vindere af skolekonkurrencen på Kunstakademiets Arkitektskole om fremtidens bibliotek

1. præmie - 35.000 kr.

Christina Lundsgård, Kristina Dam, Mari Lea Randsborg

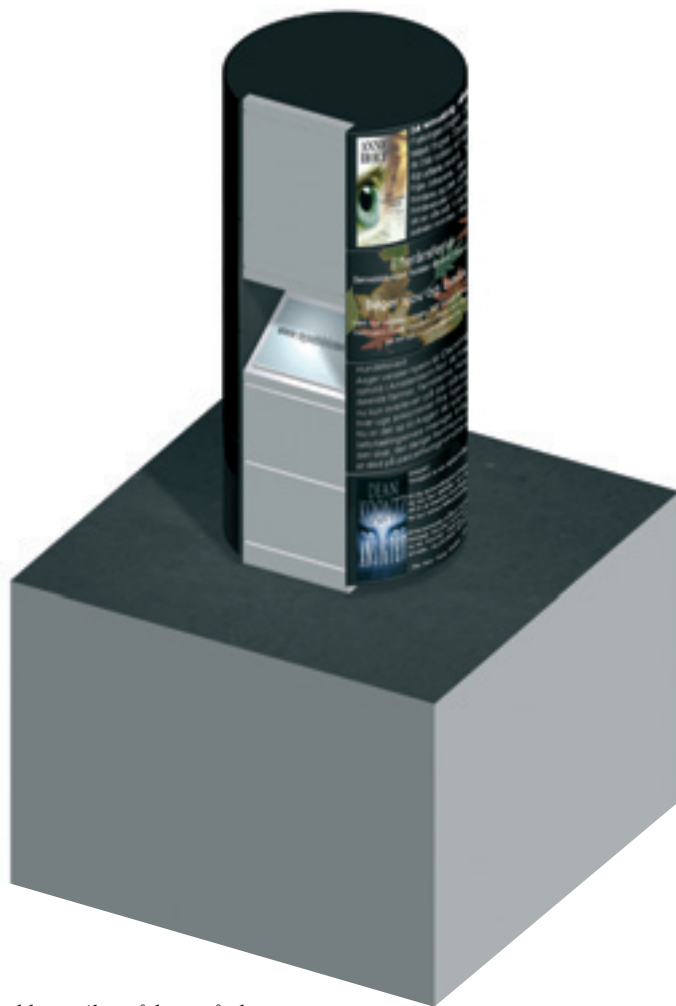
2. præmie - 25.000 kr.

Ane Sofie Abildtrup, Anders Bergman, Andrew Griffin, Anna Katrine Hougaard, Claudia Araneda, Febe Helleberg, Kristine Annabell Torp, Jesper Bang Marcussen, Kevin Hviid Nielsen, Lizette Jensen, John-Michael Becket, Maj Helene Bahnsen, Sara Siivonen, Simon Stigsby, Sidse Eskildsen og Tone Selmer-Olsen

3. præmie - 15.000 kr.

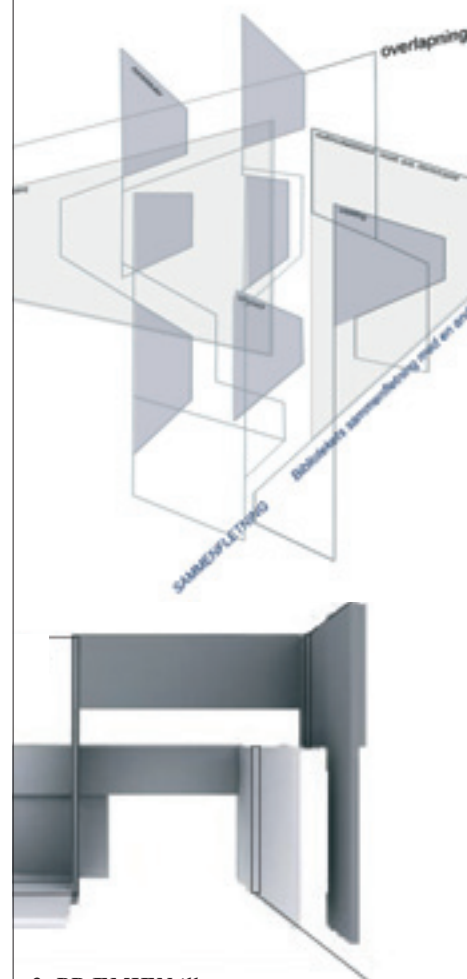
Lisbeth Werup Nielsen

Rejsebiblioteket

3. PRÆMIEN - med bogsøjler på banegården bliver det mere meningsfyldt at vente

Netværk

2. PRÆMIEN illustrerer begrebet netværk

KASB 75 års historie

- 1928 Arkitektstuderende på Kunstakademiets besætter et lokale på arkitektskolen for at få adgang til litteratur om den nye arkitektur og byggeteknik
- 1930 Bygningsteknisk Studiearkiv oprettes 1. oktober 1930 med arkitekt Dan Fink som leder
- 1933 Studiearkivet kommer på finansloven som hovedfagbibliotek for byggeri og fysisk planlægning
- 1942 Studiearkivet flytter til Tordenskjoldsgade 3
- 1960 Studiearkivet flytter til Tordenskjoldsgade 10
- 1968 Studiearkivet besættes under studenteroprøret
- 1981 Arkitekt Steen Estvad Petersen ansættes som overbibliotekar
- 1983 Navnet ændres til Byggeriets Studiearkiv
- 1983 Studiearkivet flytter til Peder Skrams Gade 2D
- 1999 Studiearkivet flytter til Holmen
- 2000 Cand.mag og bibliotekar René Steffensen ansættes som overbibliotekar
- 2000 Navnet ændres til Kunstakademiets Arkitektskoles Bibliotek, KASB
- 2004 Bibliotekar Ditte Jessing ansættes som overbibliotekar

Online publicering for små videnskabelige tidsskrifter – hvad skal der til?

Elektronisk tidsskriftpublicering – et projekt under DEFF e-publicering programområdet

Af Mikael K. Elbæk og Liv D. Fugl

Målet med DEFF projektet Elektronisk tidsskriftpublicering har været at inspirere og levere praktiske erfaringer til støtte ved små videnskabelige tidsskrifters overgang fra trykt til elektronisk form og online publicering.

Mikael K. Elbæk
Cand.scient.bibl.
Handelshøjskolens Bibliotek
mke.lib@cbs.dk

Liv D. Fugl
Cand.scient.bibl.
Instituttet for Produktudvikling
lf@ipu.dk

Det er et særkende for de små videnskabelige tidsskrifter, at de mangler viden og ressourcer til at kunne tage de nødvendige beslutninger (ofte af teknisk karakter) for at komme i gang med online publicering, samtidigt med at online publicering bliver mere og mere nødvendigt for at kunne imødekomme læsernes krav. For at undgå opkøb og dominans fra de store forlag, er der opstået behov for at demonstrere mulighederne og fordelene ved egen styring af onlinepubliceringen for tidsskrifter i forskningsmiljøerne.

Resultatet af projektet er udmøntet i en rapport¹, der belyser dels 2 pilot-tidsskrifters situation omkring ibrugtagning af onlinepublicering og dels en sammenlignende analyse af 10 forskellige systemer hertil. Denne artikel belyser uddrag fra rapporten. Den fulde rapport og yderligere information kan hentes på projektets website².

System/drift

Da der er et væld af systemer og løsninger udviklet til e-publicering, kan valget virke uoverskueligt. Det er derfor nødvendigt, at man på forhånd gør sine egne ønsker og forudsætninger op. De spørgsmål, som man bør stille er bl.a.:

- Hvilke dele ønsker man lagt elektronisk - peer reviewing, online-publicering eller begge dele?
- Hvilken teknisk knowhow besidder redaktionen selv eller har redaktionen adgang til?
- Hvilke standarder skal systemet følge?
- Hvad har man midler til?
- Kan man søge eksterne midler til at komme i gang?

De valgmuligheder man har, er først og fremmest begrænset af de økonomiske ressourcer; en vigtig faktor er dog også, hvor meget man selv kan. I princippet kan man downloade et open source system og købe en server for 20.000 kroner og være i gang med det samme, men det afhænger helt af, om man selv kan opsætte en server eller har adgang til hjælp. Erfaringerne fra nærværende projekt viser, at redaktionerne ikke besidder de tekniske forudsætninger for at kunne opsætte og drive deres eget system og derfor er afhængige af hjælp udefra.

Alternativet er at købe sig til servicen. Der findes flere udbydere, som hoster e-journals og mange af dem har baggrund i universitetsmiljøer og tilbyder flere udbyggede services til e-publiceringen. En hosted service betyder i praksis, at et webbaseret system, skræddersyet til e-publicering, stilles til rådighed og redaktionen selv står for oplægningen af nye data.

Uanset hvilken model man vælger, skal man være opmærksom på, hvilke standarder systemet lever op til. Specielt er det vigtigt, at dataudvekslingen foregår via åbne grænseflader, som både sikrer, at data kan udveksles til andre systemer og formidles til de steder, man gerne vil være synlig.

Dokumenthåndtering/peer reviewing

I forbindelse med publicering er peer review processen den mest komplekse opgave. Peer review processen kan sammenlignes med et sagsbehandlingssystem, hvor artiklerne har forskellige versioner. Processen er ofte enkel, men det komplekse ligger i at artiklerne kan komme igennem mange iterationer, og brugerne kan have flere forskellige roller og rettigheder. Projektet fandt at tidsskriftsredaktionerne ofte styrer peer review processen med selvudviklede systemer, udviklet over en længere år-

række og til tider er meget personafhængige. Derfor kan det umiddelbart virke rationelt at bruge sine ressourcer på at systematisere og digitalisere peer review processen. Et forsøg på at gøre netop dette i projektet viste dog, at det ikke nødvendigvis forholder sig sådan.

Det ene af undersøgelsens tidsskrifter forsøgte sig med det dansk udviklede system Manuscript Manager³, men forsøget mislykkedes. Det viste sig, at tidsskriftet ikke havde nok volumen til at kunne få rationaliseringsgevinster ved at automatisere peer review processen. Problemet var især, at arbejdet med at lære det nye system at kende gik trægt, da antallet af submissions var for lille og for varieret.

Hvorfor så automatisere peer reviewing i det hele taget? Jo, for det tyder på, at tidsskrifter med en højere submission rate på f.eks. 250 artikler om året kan opnå rationaliseringsgevinster⁴. Samtidigt viser det sig også, at tidsskrifternes synlighed øges, når de kommer på nettet; derved modtages endnu flere submissions og tempoet på peer review processen sættes i vejret. Slutningen er, at tidsskriftet nøje må overveje, om det har en størrelse, hvor det kan betale sig, og ikke mindst en kultur hos reviewere og redaktion, som gør det muligt.

Online publicering/website

Online publicering handler først og fremmest om synlighed. For de systemer, som vi har set på, er det standarden, at de leverer en webgrænseflade, hvorfra artiklerne kan søges, vises og læses. Uanset om man vælger en hosted løsning eller man selv vælger at installere et system, så minder publiceringsdelen oftest om et simpelt content management system. Dvs. at der er en række skabeloner og felter, som er beregnet til at taste oplysninger

6 GODE OVERVEJELSER FØR MAN GÅR I GANG

- 1: Hvad er målet med at gå online? Online-publicering, automatisering af peer-reviewing eller begge dele?
- 2: Hvilke kompetencer og menneskelige ressourcer har man adgang til selv?
- 3: Hvilke dokumentformater skal systemet kunne håndtere (PDF, LaTeX, Word, Txt m.fl.)?
- 4: Hvilke krav er der til dataudveksling og grænseflader, hvilke systemer skal der udveksles data med?
- 5: Hvilke krav har man til stabilitet, sikkerhed og backup?
- 6: Vil man være open access eller betalingstidsskrift? Måske m. moving wall?

ind i, således at de bliver vist på en konsistent måde på tidsskriftets website. Systemerne til egen installation kan have meget begrænsede muligheder for at ændre i designet af grænsefladen, men har man lidt forståelse for html og CSS, kan man forholdsvis nemt ændre fonte, farver mv. En del tillader også søgning direkte i systemets database, hvis man har fået tildelt kompetence til det og få vist resultatet, som man ønsker det, f.eks. implementeret via et PHP-script, som det er tilfældet for Open Journal Systems⁵.

Er man ikke kun interesseret i at abonnenterne har adgang, men også at alle skal have mulighed for smagsprøver ved at kunne læse ældre artikler og abstracts, så er det nødvendigt, at systemet understøtter en 'moving wall'. Det betyder mere præcist, at administratoren kan bestemme, hvor længe der skal gå fra en artikel bliver publiceret, til hvornår den skal være frit tilgængelig. Det er en vigtig faktor at holde for øje, at en moving wall ikke bare er et spørgsmål om 'at frigive værdifulde artikler til gratis brug', men rent faktisk er et redskab til at generere øget brug af tidsskriftets data og igen øget synlighed omkring tidsskriftet, når artiklerne citeres.

Arkivering

Erfaringer fra projektet viser, at tidsskrift-redaktionerne er mindre bekymrede om bevaringsdelen og mere interesserede i at sikre tidsskriftets synlighed ved at gå online. Men arkivering og sikring af tidsskrifternes bevaring bliver også først rigtig et problem, hvis et tidsskrift holder op med at udkomme i trykt form. Derfor bliver aspektet umiddelbart negligeret, fordi behovet ikke er evident for tidsskrifterne selv, i samme grad som det måske er for biblioteksverdenen. Flere af de testede systemer har dog medtaget aspekter af bevaring enten som XML eller bitbevaring af PDF, men generelt kan det siges, at artiklerne gemmes i PDF og ikke i XML eller andre åbne standarder. For tidsskriftet bør det handle om at sikre, at data håndteres sikkert og at der bliver udført systematisk backup af data på serveren, hvad enten det er hos en host eller hos dem selv.

Økonomi

Kendetegnende for de mindre tidsskriftsredaktioner er, at de har knappe ressourcer. Alt efter hvilke behov tidsskriftet ønsker understøttet elektronisk (peer review, online publicering m.v.), drejer det sig om omkostninger til et e-publiceringssystem, evt. betaling af en hosting-service, ressourcer til oplægning af artikler og tid til lære at bruge et nyt system. Man skal ikke underkende, at redaktionsarbejdet ofte er et 'con amour' projekt uden at redaktionens medarbejdere er direkte lønnet. Redaktionerne er ikke nødvendigvis særlig åbne overfor radikale ændringer, som en af redaktørerne udtalte: "... det trykte tidsskrift er en del af den value for money, jeg forventer, når jeg abonnerer". Redaktionerne holder fast i det, de kender; derfor er et radikalt skift til ren e-publicering udelukket. Ikke desto mindre er kravet om online-tilgængelighed stigende og udfaldet bliver derfor en parallel publicering i både trykt- og elektronisk form. Vi tror, at holdningen vil ændre sig både på redaktionssiden og abonnentsiden, men det vil ske gradvis. Opstart på online-publicering er derved sjældent med til at starte en egentlig økonomisk rationalisering, men gør det muligvis på længere sigt. Erfaringen fra pilotprojekterne viser, at det særligt for redaktionssekretæren er en god administrativ gevinst, at standardspørgsmål og forespørgsler på ældre artikler kan besvares med en henvisning til websitet.

Typer af systemer

Funktionaliteten af de systemer, som vi har undersøgt, inddeler sig i tre kategorier: Rene peer review systemer, rene e-publiceringssystemer og systemer som er en kombination. Nye tidsskrifter, der vil satse på ren e-publicering, vil ofte med fordel kunne vælge systemer, der integrerer peer review og publicering. For eksisterende tidsskrifter, som for nuværende vil beholde deres trykte tidsskrift og administrative rutiner omkring peer-review processen, vil et rent e-publiceringssystem være oplagt. Det sikrer, at man hurtigt kan komme online med sine publikationer og ikke er afhængig af integrationen mellem e-publiceringsdelen og peer review delen i systemet.

Peer review systemer: All academic⁶, Ejournalpress⁷, Espere⁸ og Manuscript Manager³
E-publiceringssystemer: Igitur⁹ og MetaJournal¹⁰
Allroundsystemer: Epress¹¹, Edikit¹², Open Journal Systems⁵ og HighWire¹³

Typer af installationer og betalingsmodeller

For selve installationen af systemet findes der 2 alternativer: Hosted løsning eller egen installation. Herunder er det værd at bemærke, hvorvidt softwaren er baseret på open source kode, hvilket gør det (næsten) gratis at komme i gang og samtidig giver fri mulighed for videre egenudvikling, eller alternativt, om softwaren er kommercielt baseret og koster en indkøbspris og samtidig er mere afhængig af et enkelt firma for udvikling af nye features på systemet.

Systemer til egen installation: Epress, MetaJournal (open source) og Open Journal Systems (open source)

Udover hjemtagning af selve systemet skal man også regne med udgifter til server, drift m.m. Lokale installationer stiller også krav til teknisk knowhow enten hos redaktionen selv eller, at man har adgang til hjælp. Man skal huske, at man selv har ansvaret for alt - fra backup til stabil drift, såvel som brugervenlig tilgængelighed på websitet.

Hostede systemer: All academic, Epress, Edikit, Ejournalpress, Espere, Igitur, HighWire og MetaJournal

For de hostede løsninger findes forskellige typer betalingsmodeller:

- Fastprismodel
- Mængdebaseret model - f.eks. betaling pr. antal artikler eller sider
- Kombinerede modeller - f.eks. betaling pr. ekstra antal artikler/sider udover et aftalt antal

CJAS

(<http://ej.lib.cbs.dk/index.php/cjas>)

THE COPENHAGEN JOURNAL OF ASIAN STUDIES er et internationalt engelsksproget tidsskrift, som er udkommet siden 1989; i første omgang tilknyttet Københavns Universitet, men siden 2002 tilknyttet Asia Research Centre (ARC) på CBS i København. Redaktøren har igennem alle årene heddet Kjeld Erik Brødsgaard; han er i dag professor og leder af ARC. Tidsskriftet udkommer med to numre pr. år, hvert nummer indeholder cirka 5 artikel - i alt 150 sider. Udover redaktøren består tidsskriftets redaktion af

en redaktionssekretær på deltid, som tager sig af det meste af tidsskriftets drift, bl.a. redaktionsproces, distribution og PR. Eksternt er der tilknyttet en copyeditor og en person til opsætning samt et trykkeri. CJAS modtager 30 submissions om året og oplaget er på 400 stk. og CJAS har 100 abonnenter. CJAS publiceres online ved hjælp fra Ejournal@cbs¹⁴ fra Handelshøjskolens bibliotek i København, der gør brug af Open Source systemet Open Journal Systems⁵.

En klar fordel ved de hostede løsninger er adgangen til knowhow, sparring på området og skalerbare systemer. Ved hostede løsninger skal man huske at medregne startudgifter til tilretningen. Til selve driften skal man sikre sig, at der er styr på backup af data og garanti på tilgængelighed af websitet, samt sikre sig muligheden for at få sine data ud igen i et rimeligt format (f.eks. XML), hvis man en dag skifter system.

Den hostede løsning begrænser mulighederne for at individualisere systemet til tidsskriftets mere specielle rutiner. Til gengæld har tidsskriftet fordelene ved at systemerne ofte har ressourcer bag sig til udvikling af nye og tidssvarende services.

En anden ting, som burde være en fordel, er at omkostningerne er skalerbare og kan tilpasses tidsskrifternes størrelse og krav til services. De fleste services er dog amerikanske og har fokus på engelsksprogede markeder, derfor er priserne ikke gearret til forhold, der er gældende for de små danske videnskabelige tidsskrifter, som har helt andre oplagsstørrelser. Priserne for en hosted løsning varierer mellem 10.000 – 100.000

kroner per år plus opstartsudgifter. Generelt er det vanskeligt, at få oplysninger om priser, der ofte forhandles individuelt, og den uigenkendskabte prisstruktur gør det vanskeligt at vurdere, om pristilfættelsen er rimelig - det er alt andet lige dårligt for konkurrencen og dermed for redaktionerne.

Afslutning

Ved projektets afslutning står det klart, at de små videnskabelige tidsskrifter i høj grad ønsker at komme online, men at viden og ressourcer dertil er stærkt begrænsede. Der ligger heri et stort potentiale for universitetsbibliotekerne i at gå ind og støtte de videnskabelige publikationer, som findes på de enkelte institutioner. Bibliotekernes kendskab til på den ene side tilgængelighed, brugernes behov, arkivering og open access debatten og på den anden side bibliotekernes forståelse for sikring af alsidighed i den videnskabelige kommunikation ved at bevare de små videnskabelige tidsskrifter, er en oplagt kombination af viden for at kunne støtte de små tidsskrifter i at komme i gang med online publicering.

Referencer

¹ Elbæk, Mikael; Fugl, Liv. – Omlægning til e-publicering : et systemreview og en analyse af to tidsskrifters overvejelser ved omlægningen til e-publicering, 2005. – rapport udarbejdet ved projekt DEFF Elektronisk tidsskriftpublicering

² Projektet DEFF Elektronisk tidsskriftpublicering: <http://deffetss.cvt.dk>

³ Manuscript Manager – www.manuscriptmanager.com/index.php

⁴ Brown, D.; Stott, E. og Watkinson, A. Serial Publications: Guideline for good practice in publishing printed and electronic journals. (2. ed.). ALPSP, 2003.

⁵ Open Journal Systems. - <http://pkp.sfu.ca/ojs>

⁶ All academic – www.allacademic.com/

⁷ Ejournalpress – www.ejournalpress.com/

⁸ Espere – www.espere.org/

⁹ Igitur – www.igitur.nl/en/default.htm

¹⁰ MetaJournal. - www.metajournal.dk

¹¹ Epress – www.epress.ac.uk/

¹² Edikit – www.bepress.com/edikit.html

¹³ HighWire – <http://highwire.stanford.edu/about/>

¹⁴ Ejournal@cbs – <http://ej.lib.cbs.dk/>

Mscand

(www.mscand.dk)

MATHEMATICA SCANDINAVICA er et internationalt matematisk tidsskrift, der er udkommet siden 1953. Redaktionen er tilknyttet Matematisk institut på Aarhus Universitet og består af 1 redaktør (matematik professor) og 1 redaktionssekretær. Yderligere benyttes en norsk typesetter med speciale i TeX, og trykningen af de nye numre sker i Holland. Mathematica Scandinavica udkommer med 4 numre og 40 artikler årligt. Ca. halvdelen af alle submittede artikler afvises under peer review processen. Mathematica Scandinavica har ca. 600 abonnenter, hvoraf knap halvdelen indtil nu har ønsket adgang til de nyeste fuldttekstnumre. De har en moving wall

med fri adgang til alle numre ældre end 5 år - alle numre er tilgængelige online i fuldttekst tilbage fra 1953!

Mathematica Scandinavica ønskede at opnå et simpelt system, hvor de kunne styre oplægning af nye numre med fuldttekster på websitet samt en simpel IP-adgangskontrol af abonnenter. Open Source systemet MetaJournal⁶ er i denne sammenhæng udviklet og tilpasset Mathematica Scandinavicas behov i form af en hosting løsning. MetaJournal er samtidig udviklet generisk med henblik på at kunne benyttes af andre tidsskrifter. MetaJournal er udviklet på Center for VidenTeknologi på DTV⁶.

ADVANCES IN PLANT PHYSIOLOGY

ISSN: 0972-9917 Frequency : Annual
Volume 8 (2005) Price : US\$ 235.00

The series covers the entire spectrum of Plant Physiology including the Plant Molecular Biology in order to encourage meaningful research in the coming twenty-first century. The true endeavor in this direction is the result of comprehensive, authoritative and timely publication of this valuable treatise, provides the reader with the most recent information, views and references focused on individual topics through a rich collection of reviews contributed by pioneer workers and of those actively engaged in the studies of various specific areas in different parts of the world with extensive experience, established record of eminence and noted authorities.

Books

Digital Libraries
(Advances in Library & Information Science, Vol. 5)
D.C. Ojha & D.V. Kothari
ISBN: 81-7233-393-5, 2005
318 pp. US\$ 40.00

Mangrove Ecosystem Structure and Function
V.P. Singh & K. Odaki
ISBN: 81-7233-353-6, 2004
397 pp. US\$ 80.00

ANNUAL REVIEW OF PLANT PATHOLOGY

ISSN: 0972-9712 Frequency : Annual
Volume 3 (2005) Price : US\$ 80.00

The Indian Society of Mycology and Plant Pathology, which is consistently striving to serve the fraternity of plant pathology with its all round efforts, has recently undertaken an arduous but zealous project to start the publication of series of Annual Reviews in the discipline. The basic philosophy to start the publication of annual reviews has been to make available the latest developments in the different areas of the discipline to the students, scientists and libraries.

Herbs, Culinary, Medicinal Plants
Sud, R.K. & Sudhir Kumar
ISBN: 81-7233-360-9, 2004
273 pp. US\$ 37.00

Microbial Physiology
S. Ram Reddy & S.M. Reddy
ISBN: 81-7233-388-9, 2005
336 pp. US\$ 80.00

JOURNAL OF ARID LEGUMES

ISSN: 0973-0907 Frequency : 2 Issue in a year
Volume 2 (2005) Subscription Price : US\$ 170.00

The Journal of Arid legumes publishes original research, review and theme papers on various aspects on crop i.e.: Clusterbean (Guar), Moth bean (Dew gram), Cowpea (Lobia) and Horsegram (Kulthy). The research articles on these crops receive priority. The legumes crops besides above all will also be considered for publication viz., Mung bean (Green gram), Rice bean, Indian bean, Winged bean and other minor pulses grown in arid & semi-arid regions.

Integrated Plant Disease Management
Sharma, R.C. & J.N. Sharma
ISBN: 81-7233-400-1, 2005
362 pp. US\$ 125.00

Perspectives in Plant Ecology & Environmental Biology
Prithipalsingh
ISBN: 81-7233-415-X, 2006
363 pp. US\$ 85.00

ENTOMOLOGI

Medical Entomology
Tyagi, B.K.
ISBN: 81-7233-351-X, 2003,
262 pp. US\$ 63.00

The Invincible Deadly Mosquito
Tyagi, B.K.
ISBN: 81-7233-365-X, 2004,
268 pp. US\$: 125.00

Insect Neuroendocrines
V.B. Awasthi
ISBN: 81-7233-390-0, 2005,
419 pp. US\$ 180.00

Changing Faunal Ecology in the Thar Desert
Tyagi, B.K. & Baqri, Q.H.
ISBN: 81-7233-402-8, 2005,
367 pp. US\$ 135.00

PLANT PATHOLOGI

Research methods in Plant Science: Allelopathy (Vol. 1-3)
Vol. 1- Soil Analysis
Vol. 2 - Plant Protection
Vol. 3 - Plant Pathogens
S.S. Narwal (Editor)
ISBN: 81-7233-383-8, 2004
US\$: 190.00

One Hundred years of Plant Pathology in India: An Overview
S.S. Chahal, R.K. Khetarpal & T.S. Thind
ISBN: 81-7233-431-1, 2006,
453 pp. US\$: 125.00

Wetland Phytodiversity: A complete guide to Indian Helobiaeae
Ratna Guha & M.S. Mondal
ISBN: 81-7233-397-8, 2005,
274 pp. US\$ 115.00

OTHER BOOKS

Allelopathy in Crop Production
S.S. Narwal
ISBN: 81-7233-387-0, 2004,
310 pp. US\$: 30.00

Biofertilizer Technology
S. Kannaiyan, K. Kumar & K. Govindarajan
ISBN: 81-7233-359-5, 2004,
450 pp. US\$ 73.00

Fungi: Diversity and Biotechnology
M.K. Rai & S. Deshmukh
ISBN: 81-7233-403-6, 2005,
510 pp. US\$: 100.00

Multipurpose Trees in the Tropics: Management & Improvement Strategies
Tiwari, V.P. & R.L. Srivastava
ISBN: 81-7233-424-9, 2006,
760 pp. US\$: 145.00

JN PUBLISHERS REPRESENTATIVE

Jan Norbye, JOMSBORGVEJ 22, DK-3650 ØLSTYKKE, DENMARK
Tel: +45 47174048, Fax: +45 41775200, E-mail: jnorbye@tiscali.dk

Modus 2 videnproduktion

Af Michael René Kristiansson

I 1994 udkom bogen *"The new production of knowledge: The dynamics of science and research in contemporary societies"* (Gibbons et al 1994). Bogens resultater kan bl.a. kritiseres for at være forsimplede. Man kan spørge: Hvorfor så beskæftige sig med bogen?

Af Michael René Kristiansson
Lektor, ph.d., Danmarks Biblioteksskole
MK@db.dk

Den omtales her, fordi den ses som aktuel i forhold til de store forandringer, der i disse år sker inden for det samlede danske uddannelses- og forskningssystem ikke mindst i relation til lovgivning og ledelsesformer. En udvikling der påvirker forskningsbibliotekernes funktion i samfundet og deres rolle i relation til den samfundsmæssige videnproduktion. Nedenstående tekst bygger på (Gibbons et al 1994) og Kristiansson (2003: 65-71).

Den omtalte bogs tese er, at den samfundsmæssige videnproduktion – som traditionelt set er baseret på den videnskabelige tilgang – er under radikal forandring. Traditionel forskning kaldes for modus 1 og den nye for modus 2 videnproduktion.

Modus 2 – reorganisering af videnproduktion

Modus 2 videnproduktion repræsenterer en ny måde at organisere videnproduktion på. Traditionel forskning er organiseret i videnskabelige (fag)discipliner og foregår hovedsagelig på universiteterne. Modus 2 videnproduktion bliver produceret i en bredere samfundsmæssig og faglig sammenhæng.

Traditionel forskning styres af fagdisciplinære og institutionelle normer, som bestemmer:

- 1) hvad der regnes for relevante problemstillinger
- 2) hvem der skal have lov til at bedrive forskning
- 3) hvad der konstituerer god forskning.

Det vil sige, at den videnproduktion, der følger an erkendte akademiske og universitære normer, er pr. definition forskning og omvendt den, der ikke gør, anses ikke for forskning.

Forskningsresultaterne bliver vurderet ud fra erkendelsesmæssige principper bestemt af en videnskabs-intern logik. Den institutionelle ramme for formidling af forskningsresultater er et publikationssystem, der primært er baseret på det videnskabelige tidsskrift og den videnskabelige monografi – afhandling. Modus 2 videnproduktion er derimod karakteriseret ved at foregå samfundsmæssigt spredt, være anvendelsesorienteret, og hvor resultaterne bliver diskuteret og vurderet af flere forskellige interessenter i en større offentlighed. Det betyder, at kvaliteten af videnproduktionen bliver vurderet i forhold til en lang række forskellige kriterier, der ligger udover de erkendelsesmæssige.

Traditionel forskning foregår inden for rammerne af et relativt lukket akademisk system karakteriseret ved at være hierarkisk opbygget med tendens til bevarelse af egen struktur. Traditionel forskning beskæftiger sig med faglige problemer, der er knyttet til en fagdisciplin i et konkret akademisk miljø.

Modus 2 videnproduktion foregår som interaktion mellem mange aktører, der hver især repræsenterer forskellige interesser og bidrager med en mangfoldighed af kompetencer og holdninger. Den er karakteristisk ved en relativ flad netværks- og samarbejdsstruktur præget af organisatorisk fleksibilitet, som ikke viser tegn på at blive institutionaliseret i konventionelle mønstre.

Modus 2 har fem karakteristika:

- 1) relevans- og anvendelsesorienteret
- 2) netværksorganiseret
- 3) transdisciplinær logik
- 4) refleksiv viden
- 5) nye kvalitetskontrolsystemer

Relevans- og anvendelsesorienteret

Modus 2 viden bliver genereret i en anvendelseskontekst ud fra et relevanskriterium. Her bliver problemerne formuleret, metoderne udviklet og brugen af forskningsresultater bestemt. Dette er forskelligt fra en traditionel og rendyrket modus 1 forskningsproces, hvor idealet er at viden bliver skabt i en teoretisk/eksperimentel sammenhæng ud fra et sandhedskriterium.

Modus 2 videnproduktion beskæftiger sig med de problemstillinger, der er rettet mod en bestemt økonomisk, teknologisk, politisk, social eller kulturel anvendelse. Processen er altså præget af samfundsmæssige og kommercielle interesser. Ny viden skal hurtigere end ved traditionel forskning spredes ud i samfundet og omsættes til nyttig viden f.eks. i relation til sygdomsbekæmpelse, styrkelse af konkurrenceevnen og ikke mindst blive omsat på et kommercielt marked.

Netværksorganiseret

Modus 2 problemstillinger ændrer sig over tid alt efter samfundsudviklingen, og de er ikke planlagt eller koordineret af nogen speciel myndighed eller autoritet. Udfordrende problemer dukker op, hvis ikke tilfældigt, så på en måde som gør, at de er svære at forudsige og foregribe.

Modus 2 videnproduktion kan karakteriseres ved at være flygtig, 'heterarchical' og heterogen. Fleksibilitet og hurtig reaktions- eller omstillingstid er afgørende faktorer i forbindelse med Modus 2 videnproduktion, og derfor udvikles der nye organisationsformer, der kan matche den flygtighed, der præger vilkårene for Modus 2 videnproduktion. Karakteristisk for Modus 2 videnproduktion er, at forskningsgrupper ikke er institutionaliseret i samme grad

Modus 2 videnproduktion skabes i et sammensat miljø, som repræsenterer mange interesser, der typisk vil have forskellige forventninger og krav til resultatet. Afgørende er, at der skabes konsensus blandt deltagerne omkring en fælles situationsforståelse, som bl.a. omfatter de krav mm., der stilles til resultatet.

som i traditionel forskning. I Modus 2 videnproduktion bringes folk sammen i midlertidige netværk, der bliver dannet med henblik på løsning af specifikke og afgrænsede problemer. Modus 2 videnproduktion er i princippet ubegrænset spredt og udbredt. Den akkumulerer og spreder viden gennem et fleksibelt system af flygtige organisationsformer, der konstant opstår, opløses og (gen)opstår med nye relationer. Netværkene – der er faglig og socialt bredt sammensat – udgør, mens de eksisterer, en specifik kompetence.

Modus 2 videnproduktion er heterogen i den forstand, at den er sammensat, kompleks og mangfoldig. De færdigheder og den erfaring, folk bringer med, udgør en blanding af forskellige færdigheder. Netværk organiserer således videndeling, kreativitet og innovation.

Tendensen er at:

- 1) der sker en forøgelse af antal forskellige vidensproducenter og andre aktører
- 2) der dannes netværk mellem forskellige organisationer
- 3) der sker en øget specialisering.

Ad 1) Spillet om forskningen får stadig flere aktører ikke blot en mere bred vifte af videnproducenter men også andre typer af aktører: Formidlere, koordinatore og brugere. Foruden private og offentlige forskningsafdelinger og -centre, laboratorier o.l. er der endvidere en tendens til at flere og nye typer af videnorganisationer på en eller anden måde deltager i videnproduktionen. Det drejer sig f.eks. om: Tænketanke, andre interesseorganisationer og konsulentvirksomheder.

Ad 2) Der dannes forskellige former for sociale, elektroniske og kommunikative netværk mellem universiteter, private virksomheder og offentlige myndigheder. Dette fænomen kaldes også Triple Helix.

Ad 3) Deorganisering af videnproduktionen gennem rekombinering af viden og rekonfiguration af deltagere vil over tid medføre, at videnproduktion bevæger sig væk fra traditionelle fagvidenskaber og skaber flere og nye specialer.

Transdisciplinær logik

Det tredje karakteristika er, at videnproduktion ikke primært bliver foretaget inden for rammerne af en disciplin, men bliver udført transdisciplinært. Modus 2 videnproduktion er transdisciplinær i den forstand, at den er organiseret og faglig sammensat på en måde, der rækker ud over det tværfaglige eller multidisciplinære. Det drejer sig altså om mere end en gruppe af specialister og/eller generalister med forskellig faglighed, som samarbejder omkring et projekt. Den inddrager f.eks. også lægfolk. Transdisciplinær betyder her, at problemer løses gennem integration af meget forskelligartede færdigheder og ekspertiser. Det betyder, at teoretiske perspektiver og metoder mobiliseres, men i modsætning til faglige eller tværfaglige projekter bliver disse ikke adopteret fra eksisterende discipliner. Det interessante ligger altså ikke i dannelsen af nye discipliner men i dannelsen af kompetencenetværk og netværkskompetence.

Modus 2 videnproduktion skabes i et sammensat miljø, som repræsenterer mange interesser, der typisk vil have forskellige forventninger og krav til resultatet. Afgørende er, at der skabes konsensus blandt deltagerne omkring en fælles situationsforståelse, som bl.a. omfatter de krav mm., der stilles til resultatet.

Transdisciplinær har fire karakteristiske træk. For det første bliver der udviklet en logik for samarbejde, forskellig fra den i traditionel forskning. For det andet er der tale om en ny

type viden, der er relateret til praksis. For det tredje spredes viden anderledes, end inden for traditionel forskning, og for det fjerde er der tale om en slags dynamisk viden, der hurtigt får effekt og spredes hurtigt.

Ad 1) Ny logik for samarbejde: Transdisciplinær indebærer, at Modus 2 videnproduktion sker på baggrund af en særlig logik, som deltagerne må udvikle i fællesskab for at kunne fungere sammen og i forhold til problemet. Logikken udvikles gennem en proces, hvor der 'forhandles' en konsensus på plads.

Ad 2) Ny type viden: Den konsensus, der opstår gennem processen med projektets virkeliggørelse og i forbindelse med problemløsning, repræsenterer en ny type viden – forskellig fra traditionel forskning – som omfatter både empiri, metoder, praksis og teori. På trods af at denne viden er opstået i en ganske bestemt sammenhæng, er den kumulativ i den forstand, at den kan overføres og anvendes i f.eks. efterfølgende projekter og netværk.

Ad 3) Viden spredes anderledes: I traditionel forskning bliver forskningsresultaterne kommunikeret gennem institutionelle kanaler, ofte gennem fagvidenskabelige tidsskrifter. I Modus 2 videnproduktion sker der videndeling mellem deltagere i netværk og den kreative proces bliver indarbejdet i den personkreds, der deltager. Efterfølgende vil der ske en spredning af viden, når de oprindelige deltagere indgår i nye netværk, i nye projekter for at løse nye problemstillinger og hvor de anvender deres viden og erfaring fra tidligere projekter. Det er også typisk, at denne viden ofte bliver anvendt på mange forskellige måder og i mange forskellige sammenhænge, netop fordi den bliver spredt gennem folk med vidt forskellig baggrund og erfaring. Med andre ord bliver ny viden regelmæssigt sat ind i nye kontekster og fortolket på nye måder.

Mange forskelligartede interessenter overvåger en moderne videnproduktion. Det, at offentligheden – inklusive den offentlige sektor – i stigende grad involverer sig i forskningsrelaterede emner som miljø, sundhed, forskningsetik, datasikkerhed o.l., er med til at stimulere væksten i Modus 2 videnproduktion.

Ad 4) Dynamisk viden: Transdisciplinaritet er dynamisk på tre måder: a) viden spredes hurtigt fra projekt til projekt og derved får viden hurtig effekt; b) det er nok, at forskningsresultater 'virker', dvs. de behøver ikke verificeres gennem en langsom og traditionel peer-review vurderingsproces, fordi Modus 2 videnproduktion er i stand til at operere uden for traditionelle fagdisciplinære grænser; c) den nye type videnproduktion har en opløsende effekt på traditionelle faggrænser.

Refleksiv viden

Mange forskelligartede interessenter overvåger en moderne videnproduktion. Det, at offentligheden – inklusive den offentlige sektor – i stigende grad involverer sig i forskningsrelaterede emner som miljø, sundhed, forskningsetik, datasikkerhed o.l., er med til at stimulere væksten i Modus 2 videnproduktion. Den stigende opmærksomhed på forskning og hvordan den påvirker samfundet, har øget antallet af interessegrupper, der ønsker at påvirke forskningsprocessen og dens resultater. Det har øget efterspørgslen efter forskning, som har et politisk eller socialt sigte.

Der er en tendens til at deltagere i Modus 2 videnproduktion bliver mere refleksive og selviagttagende i forhold til egen forskning. Ofte vil det, der forskes i og de spørgsmål, der ønskes besvaret, ikke fuldt ud kunne håndteres af det traditionelle videnskabelige/teknologiske system. En type forskning, der opererer med et anvendelseskriterium, er nemlig nødsaget til at overveje spørgsmål vedrørende implementering af forskningsresultater og derfor tvunget til at forholde sig til et sæt af værdier og præferencer fra interessenter, placeret uden for det traditionelle videnskabelige og teknologiske system. Netop fordi Modus 2 videnproduktion

er anvendelsesorienteret, skaber det et behov for selviagttagelse f.eks. i form af spørgsmål: 1) hvad er værd at forske i? og 2) hvordan skal den forskning – hvis resultat kan udløse en ønsket effekt – organiseres?

Fordi Modus 2 videnproduktion fordrer deltagelse af flere forskellige typer interessenter og eksperter, giver dette anledning til udformning af et fælles værdigrundlag, der kan skabe en indre logik og sammenhængskraft blandt deltagerne. Et øget behov for refleksion gør det naturligt i stigende grad at inddrage humanistisk og videnskabsteoretisk viden i Modus 2 videnproduktion.

Nye kvalitetskontrollsystemer

Forskningsprocessen kan ikke længere karakteriseres som en objektiv undersøgelse baseret på neutrale principper. I stedet er det blevet en endeløs kommunikativ proces blandt mange forskellige aktører, der gør, at forskningen mister sin særegenhed.

I Modus 2 forandres forskningen fra en 'autonom kultur' til en kontekstualiseret, hvor forskningen bliver stillet til regnskab og ansvar. Samfundet blander sig både i emnevalget, forskningsdesignet og i slutbrugen.

Kvaliteten af Modus 2 videnproduktion vurderes i forhold til en lang række sociale, videnskabelige, økonomiske, kulturelle, teknologiske, politiske kriterier udover de erkendelsesmæssige. Inden for traditionel forskning har de fleste discipliner et veludviklet peer-review system til vurdering af forskningsresultater. Modus 2 videnproduktion bliver, i modsætning hertil ikke udelukkende vurderet af 'peers', men af en broget flok interessenter, som har forskellige dagsordner. Det er derfor vanskeligt at give en dækkende definition af, hvad kvalitativ god Modus 2 videnproduktion er.

Litteratur

Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P. & Trow, M. (1994). *The new production of knowledge: The dynamics of science and research in contemporary societies*. London: Sage Publications Ltd.

Kristiansson, M.R. (2003). *Organisationsudvikling og informationspolitik i videnssamfundet. Øresundsuniversitetet som case*. Forskerskolen i Viden og Ledelse. København: Handelshøjskolen i København. Ph.d.-serie 11.2003.

OPSUMMERING

	MODUS 1 VIDENPRODUKTION	MODUS 2 VIDENPRODUKTION
Orientering	Erkendelse	Relevans, anvendelse, effekt, nytte
Organisering	Det videnskabelige hierarki	Netværk
Lokalitet	Universitetet	Spredt, udbredt
Logik	Fagdisciplinær evt. tværfaglig, flerfaglig el. multidisciplinær	Transdisciplinær
Viden	Sand	Refleksiv, dynamisk, heterogen
Spredning af viden	Fagtidsskrifter, konferencer o.l.	Flygtige netværksdannelser
Kvalitet	'Peer'	Uklar

Informationsarkitektur i retorisk perspektiv

Af Per Hasle

Når et nyt vidensfelt etableres, foregår dette normalt med en vis teoretisk forvirring i starten. De to konferencer, som Danmarks Forskningsbiblioteksforenings forum for informationsarkitektur (IA) har afholdt i 2004 og 2005 (se www.df.df.dk -> arrangementer -> arkiv) har da også afspejlet, at der findes temmelig forskellige tilgange til IA – det være sig i teori som i praksis.

Per Hasle
Institut for Kommunikation
Aalborg Universitet
phasle@hum.aau.dk

Ikke desto mindre er der tegn på, at IA faktisk udgør mere end et modeord eller en "samlebetegnelse" for en række essentielt forskellige discipliner. Efter min vurdering er IA ikke et af IT-verdens midlertidige *buzz-words*, men en reelt begrundet nyere IT-disciplin, som ikke vil forsvinde om få år, men tværtimod etablere sig som et væsentligt og relativt selvstændigt felt. Væsentlige argumenter for denne vurdering kan hentes flere steder – et af dem er efter min opfattelse i den klassiske retorik, så overraskende dette end måtte forekomme.

Retorikken kan systematisk sammenføres med IAs kernebegreber, som jeg skal vise i det følgende – især i afsnittet om *aptum*-modellen og IA-isbjerg. Men i en vis forstand ligger retorikken også både forud for og i forlængelse af informationsarkitekturens kerneområde: Organisering og kategorisering af viden. Denne "omsluttende" relation betyder, at retorikken netop kan være en teoretisk ramme om grundlaget for IA – og dermed kan bidrage til at afklare den umiddelbart forvirrende mangfoldighed på feltet. I det følgende vil dette blive vist ved at:

- relatere Morville og Rosenfeld's "Information Architecture Iceberg" til retorikens såkaldte *Aptum*-model
- relatere Adrian Price's fase-versionering af Garrett's IA-model til retorikkens fem forskifter
- antyde en dybereliggende relation mellem dels retorik og kategorisering, dels IA og persuasive formål i IT (som udfoldes i detaljer i en kommende publikation, Hasle 2006).

Som afslutning på begyndelsen en kort refleksion over, hvordan "klassisk retorik" forstås i denne sammenhæng. De mest umiddelbare associationer ved begrebet er vel om det at holde taler – altså om det, der på latin hedder

oratio – samt om det at overtale, svarende til det latinske begreb *persuasio*. Altså at mediet er den gode gamle, mundtlige enetale, og at målet med talen – i retorikken – er overtalelse. Begge synspunkter er om ikke direkte forkerte så dog misvisende.

Af indlysende kulturelle og historiske grunde koncentrerede den klassiske retorik sig om mundtlige enetaler, men dens begrebsapparat omfatter potentielt sagsfremstilling i det hele taget – skriftlig som mundtlig, auditiv som visuel, en-vejs som interaktiv. Videre handler retorik ganske vist også om overtalelse, men dens overordnede perspektiv er mere end dette: Retorik handler generelt om effektiv kommunikation (se f.eks. Fafner 1997 og Kock 1997). Hermed være ikke sagt, at der ikke er behov for videreudvikling af den klassiske retorik, f.eks. med henblik på it-baseret sagsfremstilling og kommunikation – naturligvis er der det (se også Kjeldsen 2001 for en principiel diskussion af retorikkens placering i ft. nye medie-situationer). Når jeg her fremhæver netop den klassiske retorik, er det, fordi allerede denne giver et helt tilstrækkeligt grundlag for at påvise IAs retoriske relationer. Dette er i sig selv en pointe, som nok er værd at få etableret, før vi må skride til også at involvere nyere udviklinger, som man f.eks. kan finde dem inden for ny-retorikken, socialpsykologien, visuel retorik etc. Så hermed gives den foreløbige (og i denne artikel eneste) arbejds-definition på klassisk retorik: Den handler om sagsfremstilling med særligt henblik på effektiv kommunikation.

Aptum-modellen og informationsarkitekturens isbjerg

I den klassiske retorik fastslås tre grundlæggende parametre for den effektive sagsfremstilling: Logos, ethos, og pathos. Sagsfremstil-

lingen skal appellere til modtagernes fornuft (logos), den skal fremvise eller skabe troværdighed – for afsenderen såvel som sagsfremstillingen (ethos), og den skal også appellere til modtagernes følelser (pathos). Cicero bestemmer senere disse tre parametre nærmere som tre forpligtelser, der påhviler sagsfremstilleren: Pligten til at informere (*docere*, svarende til logos), pligten til at "fornøje" (*delectare*, svarende til ethos) samt pligten til også at vække og involvere følelser hos modtagerne (*movere*, svarende til pathos).

Den vellykkede samstemmighed mellem disse tre er afgørende for, at kommunikationen lykkes i henhold til sit formål – det være sig et formål, der mestendels er underholdende, eller informerende, eller overtalende, eller andet. Hvor den gode balance mellem de tre parametre foreligger, opnår afsenderen og fremstillingen *decorum*, en værdighed, der stærkt beforder kommunikationen. *Decorum* er imidlertid på sin side afhængig af en række forhold. Hvem er afsenderen i forhold publikum – skal det tales autoritativt, kammeratligt, eller lignende? Hvordan er relationen mellem ordvalg og den foreliggende situation – skal der tales spøgefuldt, som ved en festtale, eller skal der tales afdæmpet og alvorligt som ved en begravelse? Allerede Aristoteles var opmærksom på afsender, budskab (tema) og modtager som konstituerende størrelser i kommunikation. Cicero føjede hertil ordvalg/udtryksmidler samt situation. Begreberne bliver dermed følgende:

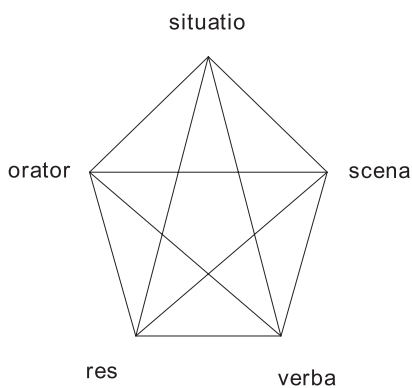
- Orator, dvs. afsender
- Scena (el. *auditores*, *spectatores*), dvs. modtager
- Res, dvs. sagen eller temaet for sagsfremstillingen – dens indhold. Cicero kalder dog også dette for *causa*, anledningen til

at der tales respektive årsagen til, at der er lavet en sagsfremstilling

- Verba, dvs. ordvalg og i bredere forstand de valgte udtryksmidler – fremstillingens form
- Situatio, dvs. omstændighederne eller rammerne for sagsfremstillingen. F.eks. sætter en forelæsning en bestemt ramme om kommunikationen, som skaber bestemte betingelser for sagsfremstillingens vellykkethed.

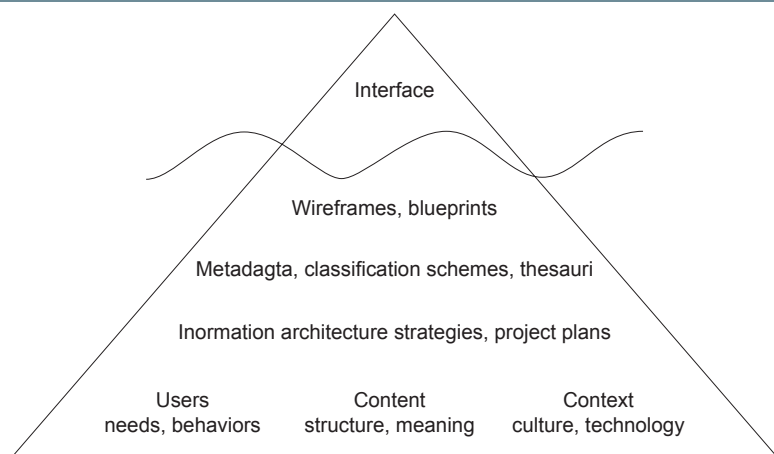
Det er en væsentlig pointe, at der består relationer mellem alle fem størrelser, selv om nogle vil være vigtigere eller tydeligere end andre. Hermed er der dannet basis for den såkaldte aptum-model, der i nyere tid i Skandinavien ofte fremstilles med en pentagon – også kendt som ”det retoriske kompas” (en nærmere redegørelse for dennes tilblivelse gives i Harlung 2003):

Aptum-modellen

Retorikerens opgave er at få alle fem parametre i den bedst mulige samklang – hvor dette sker, er sagsfremstillingen ”passende”, dvs. aptum (jf. engelsk apt). Derved opnår, respektive udviser, afsenderen og fremstillingen decorum. Denne optimale samklang vil samtidig være en optimal samklang af logos, ethos, og pathos. Man kan således også sige, at retorikerens opgave ikke er placeret ved enkelt-parameteren orator, men snarere i midten af modellen – som den, der skal udarbejde og sikrer den optimale tilpasning mellem kommunikationens fem parametre.

IA-iceberg

Vender vi os nu til Morville og Rosenfeld’s Information Architecture Iceberg, er der ganske slående ligheder med aptum-modellen:

Trekantens (isbjergets) bundlinje omfatter tre begreber, der oplagt passer meget tæt med Aptum-modellen. Det samme gælder for isbjergets top, den synlige del. Generelt har vi følgende nærliggende relationer:

- Users er scena i den til isbjerget svarende kommunikation
- Content er res i den til isbjerget svarende kommunikation
- Context er situatio i den til isbjerget svarende kommunikation
- Interface er verba i den til isbjerget svarende kommunikation

Denne systematiske sammenhæng er dog ikke at forstå som identitets-relationer. Snarere er IA-isbjerget et særtilfælde af Aptum-modellen, med deraf påkrævede præciseringer og nuanceringer – som det bl.a. fremgår af begreberne i isbjergets ”mellemlag”, såsom wireframes, meta-data, project plans mv. Det er selvfølgelig organiserings-metoder og principper, som er afhængige af netop dén specifikke og it-baserede sammenhæng, der her er til undersøgelse. Lighederne er dog efter min opfattelse store, også når man går i større dybde med de enkelte begreber. Eksempelvis er scena i Ciceros tænkning ikke blot det tilstedeværende publikum den dag, talen leveres. Det er en størrelse, som retorikeren skal fokusere på i alt sit arbejde, og som i den sidste instans også er den endelige prøvesten på, om sagsfremstillingen faktisk er vellykket (uanset hvor megen umage retorikeren måtte have gjort sig, og hvor udmærkede argumenter han selv måtte have for sine valg). I vor tid er midler og metoder til at undersøge bruger-relationer unægtelig mere veludviklede end i den klassiske retoriks tid, men grundprincippet er det samme: Sagsfremstillingen skal udvikles under stadig hensyntagen til ens mere eller mindre præcise viden om de fremtidige modtagere.

I sit værk De Oratore giver Cicero en sigende fremstilling af princippet, idet han lader advokaten Antonius beskrive sit retoriske arbejde således:

...when [my client] has departed, in my own person and with perfect impartiality I play three characters, myself, my opponent and the arbitrator (De Oratore, 2,120).

Altså, når en klient har fremlagt en sag for Antonius, indleder denne sit arbejde med at ”gennemspille” ikke blot det perspektiv, han selv skal søge at fremlægge, men også de mulige indvendinger mod fremstillingen, samt hvordan alt dette kan påvirke (speciel tilhører. Derved angiver Cicero det princip, at retorisk arbejde udføres med en stadig skelen til modtagere

En mere iøjnefaldende forskel på de to modeller er naturligvis orators ”forsvinding” i Morville-Rosenfeld modellen (IA-isbjerget). Rent faktisk er der ikke tale om, at afsenderperspektivet er forsvundet, men det er blevet mere komplekst end i den klassiske talers situation. Afsender indeholder flere størrelser med indbyrdes komplicerede relationer – f.eks. en organisation, der bestiller et website, et website-firma, der laver det, de arbejdende IA’ere mv. At afsenderperspektivet ikke er forsvundet, gøres dog tydeligt nok af f.eks. den følgende bemærkning:

The choice of organization and labeling systems can have a big impact on how users of the site perceive the company, its departments, and its products.

(Morville & Rosenfeld 2002, pp. 54-55)

Dette belyses yderligere af f.eks. Jesse James Garrett, hvis man tillader sig at inddrage ham på dette sted:

In the minds of your users, an impression about your organization is inevitably created by their interaction with your site. You must choose whether that impression happens by accident or as a result of conscious choices you have made in designing your site”

(Garrett 2003, p. 42)

Man kan sige, at netop den nævnte forskel på aptum-modellen og IA-isbjerget skærper opmærksomheden på den nyere kommunikations-situations særegenheder – og omvendt minder om, at IA’eren på trods af afsenderparameterens fravær i IA-modellen skal være yderst opmærksom også på denne faktor i hele sit arbejde.

Morville og Rosenfeld gør sig i deres værk (2002) store anstrengelser for nærmere at bestemme IA’erens arbejde. Efter min opfattelse leder det samlede billede til at placere IA’eren i IA-isbjerget, ganske som retorikeren er placeret i aptum-modellen: Som den, hvis opgave netop er at skabe og sikre den bedst mulige sammenknytning mellem de relevante parametre. IA’eren er ikke specialist i programmering, grafisk design, bruger-undersøgelser eller andre af denne type it-relevante discipliner – hun er

netop specialist i at sammenknytte og afbalancere disse forskellige områder, eller som man kunne sige det med klassiske begreber: At få form og indhold til at svare optimalt til hinanden. Når vi taler IA anno 2006 skal dette selvsagt ske med hensyntagen til alle it-mediets særlige egenskaber og omstændigheder.

Retorikkens fem forskrifter og Garrett-Price modellen

Med ovenstående skulle det gerne være påvist, at en del af retorikkens grundlæggende begrebsapparat passer forbløffende godt med i hvert fald en af de væsentligste konceptioner af IA-området. Rent faktisk passer den også på en anden måde med, hvad der – så vidt jeg kan se – er den anden kandidat til væsentligste bud på en generel model for IA, nemlig Jesse James Garrett's model fra (Garrett 2003).

Denne model er omfattende, men dermed også kompliceret. Jeg skal her holde mig til en særlig version af den (Price 2003), som udelader nogle nuancer, men i øvrigt er væsentligt mere overskuelig. Jeg kalder denne for Garrett-Price modellen.

Garrett-Price modellens beskrivelse af IA-arbejdets faser og deres indhold vises i figur 1.

Meget forenklet kan man sige, at strategifasen skaffer en grundlæggende viden om modtagerne (scena, brugerne) og specifikationsfasen fastlægger informations-indholdet (res, temaet) og formålet noget nærmere. Derpå følger strukturfasen, hvor informations-indholdet kortlægges og relateres nærmere, prototypefasen, hvor (brugernes) mulige veje gennem informations-indholdet bestemmes, og endelig grænsefladedesignfasen, hvor der tages endelige beslutninger om udtryksmidlerne.

Denne måde at udvikle et informationssystem på – dvs. IA'erenes arbejde dermed – har væsentlige ligheder med et andet sæt af retorikbegreber, nemlig retorikkens såkaldte klassiske lærestykker, også kendt som retorikkens fem forskrifter.

Retorisk arbejde begynder med en art spørgsmål, et emne, om hvilket der ikke umiddelbart er klarhed – på latin *quaestio*. Dermed er også givet, at der er tale om en undersøgelse af et emne samt – når emnet er indkredset bedre – hvordan det skal præsenteres. Der er således altid et formål med retorisk undersøgelse. Faktisk indeholder retorikken her en hel epistemologi, hvis hovedpointe er, at sagsundersøgelse, sagsforståelse og sagsfremstilling er uadskilleligt forbundne. (For en dybere udredning heraf henvises til: Lindhardt 1993, Hasle og Braüner 1998, samt Hasle 2006).

Man kan dermed sige, at *quaestio* i sig rummer eller forudsætter det meste af, hvad strategifasen og specifikationsfasen beskæftiger sig med – i retorikkens univers er disse to faser for så vidt implicite som forudsætninger for den retoriske arbejdsproces. Denne opdeles i fem faser, som er:

Garrett-Price-modellen		
Faseindhold	Fasebetegnelser	Eksempler på analysemetoder
Grænseflade design Visuelt design	Grænseflade designfase	Brugerevalueringer: Tænk-højt tests Spøgeskemaer Heuristiske evalueringer
Information design Navigation	Prototypefase	Tænk-højt tests Heuristiske evalueringer Prototype testning
Domæne- / vidensstrukturering	Strukturfase	Kortsortering Facetanalyse Mock-up tests
Specifikation af indhold og funktioner	Specifikationsfase	Brugermodellering Brugerprofiler
Website formål, brugerbehov, -adfærd, -grupper	Strategifase	Brugsscenerier Bruger interviews

Figur 1

- *Inventio* – hvor indholdet i sagen eller genstandsområdet bestemmes, dvs. der foretages et udvalg af indholdselementer med diverse indbyrdes relationer
- *Dispositio* – hvor de udvalgte indholdselementer arrangeres, f.eks. i argumentsekvenser eller begrebshierarkier
- *Elocutio* – hvor der vælges udtryksmidler og stil for arrangementet af indholdselementer – det vil sige, fremstillingen gives en fastere form (næsten den endelige)
- *Memoria* – hvor retorikeren lærer sin fremstilling mere eller mindre udenad
- *Actio* – selve fremførelsen af fremstillingen.

Som man vil se, er der nu igen et sammenfald mellem IA og retorik, idet

- *Inventio* svarer omtrentligt til strukturfase
- *Dispositio* svarer omtrentligt til prototypefase
- *Elocutio* svarer omtrentligt til grænsefladedesignfase

Specifikationsfase og strategifase er i retorikken delvis forudsat, og delvis også at finde under *inventio*; mens *memoria* umiddelbart er irrelevant, og *actio* i forbindelse med et informationssystem må sammenlignes med de konkrete interaktionsforløb, hver gang en bruger har en session med systemet, dvs. den digitaliserede sagsfremstilling.

Som det givetvis fremgår, er relationen her mere overordnet end i tilfældet med Aptum-modellen og IA-isbjerg, hvor der kunne foretages meget tydelige en-til-en sammenligninger. Dette skyldes dog næppe, at relationen i nærværende tilfælde er mindre substantiel, men snarere, at både IA-teori og retorik her beskæftiger sig med IA-processen, respektive den retoriske proces, på et langt mere overordnet niveau. Lighederne mellem retorik og IA-tænkning er i mine øjne også her slående, og

sammenfattende giver de to sammenligninger foretaget indtil nu en ganske vigtig indsigt: Ligesom der ikke er uoverensstemmelse mellem Aptum-model og de fem klassiske forskrifter, forekommer det heller ikke mellem Morville-Rosenfeld modellen og Price-Garrett modellen. De sidstnævnte forholder sig til hinanden inden for en helhedstænkning om IA, omtrentligt som Aptum-model forholder sig til de fem klassiske forskrifter inden for retorikkens helhed. (Alt dette er behandlet mere summarisk end det foregående afsnit, men jeg håber at udrede det i større detalje i Hasle 2006.)

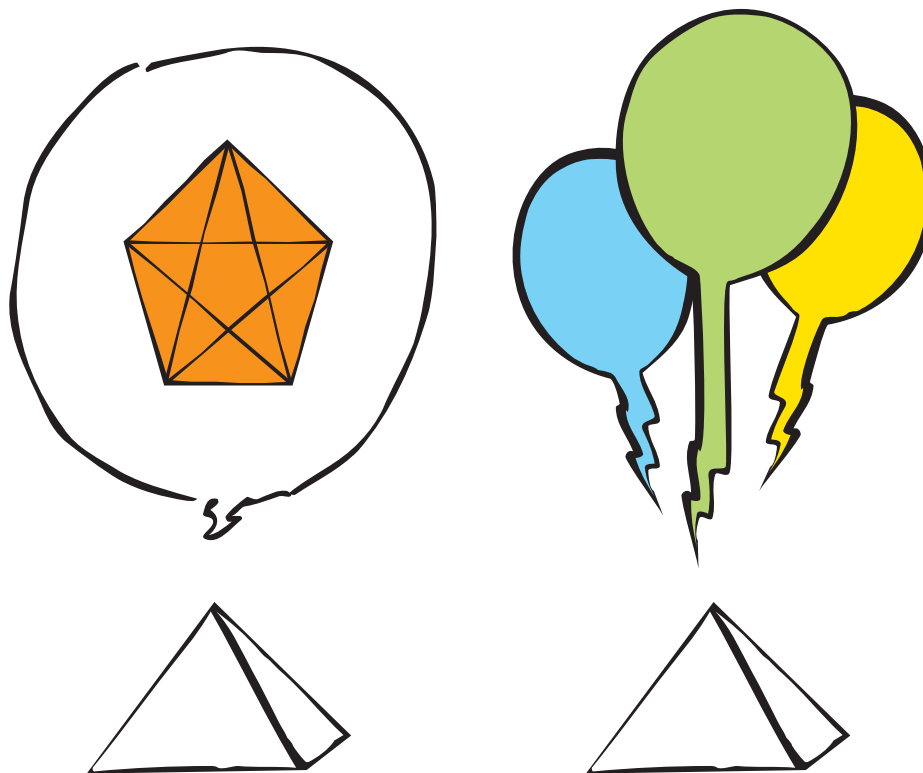
Retorik, kategorisering og det persuasive skridt

IAS kerneopgave har i udgangspunktet været organisering og kategorisering af viden med henblik på at understøtte brugeren optimalt i forsøget på at finde, hvad han søger:

As information-architects, we organize information so that people can find the right answers to their questions.

(Morville & Rosenfeld 2002. p. 50)

Et væsentligt videnskabeligt grundlag for denne bestræbelse er som nævnt kategorisering. Basis for denne videnskab finder vi hos Aristoteles (Kategorierne). Der kan påvises en tydelig udviklingslinje herfra til den græske filosof Porphyrios (ca. 232-304 e. Kr.), videre igennem skolastikken og frem til kategorisering inden for IT. Endog det objekt-orienterede programmerings-paradigme, som er et centralt datalogisk felt, er netop møntet på at organisere data i begrebs-hierarkier med metoder, som er detaljeret foregrebet allerede af Porphyrios (beskrives nærmere i Hasle 2006). Så meget desto mere påfaldende er det, at Aristoteles placerer kategorisering centralt inden for retorikken. Dette sker inden for området kendt

som Topikken. Topikken kan betragtes som et sæt af strategier for at understøtte inventio (og per implikation dispositio). Den væsentligste af disse strategier er formuleret som begreber og metoder til kategorisering. Inden for topikken samles disse under overskriften definition (der opdeles i genus og divisio). Dermed er IAs grundlag tydeligt placerbart inden for retorikkens helhed.

Denne øvelse er ikke kun akademisk. De tidligere brugte citater af Morville & Rosenfeld samt Garrett påviser netop, at kategorisering ikke blot er et logisk spørgsmål – den sætter også rammerne for at opnå effektiv kommunikation og påvirker det image for firmaet eller organisationen, som informationssystemet i den sidste ende projicerer. Også spørgsmålet om effektiv kommunikation bliver her centralt: *If your site consists mainly of what we Web types call 'content' – that is, information – then one of the main goals of your site is to communicate that information as effectively as possible. It's not enough just to put it out there. It has to be presented in a way that helps people absorb it and understand it.*

(Garrett 2003, p. 14)

The way we organize, label, and relate information influences the way people comprehend that information.

(Morville & Rosenfeld 2002, p. 50)

Her tegner sig i mine øjne en samlet retorisk opfattelse af IA. På den ene side finder vi, når vi går tilbage til IAs grundlag, kategoriseringen – og dermed en del af den retoriske proces' begyndelses-fase, inventio. På den anden side finder vi, at når vi strækker IA videre til spørgsmålet om effektiv kommunikation og persuasio (image mv.), bliver en retorikdimension også her tydelig. Persuasio i den tidligere diskuterede brede betydning er netop endemålet for hele den retoriske proces (sagsundersøgelse, sagsforståelse, sagsfremstilling). Dette passer også med en klar udviklingstendens inden for informationssystemer, idet disse i stigende grad får tydelige persuasive formål, som går ud over at hjælpe brugeren til, hvad hun søger. Persuasive design, som for alvor blev lanceret med Fogg 2003, bliver uden tvivl også en del af IA'ere's fremtidige arbejdsområde. En kombination af kategorisering og retorik vil være et glimrende udgangspunkt herfor. Disse indgår da også med vægt i den nye uddannelse i IA ved Aalborg Universitet (se www.informationsarkitektur.aa.dk).

I nævnte uddannelse indgår også væsentlige elementer af informationsøkologi, der så at sige danner domænet for den retoriske IA-undersøgelse, og biblioteksvidenskab, der som bekendt har en veletableret sammenhæng med IA, ikke mindst inden for kategoriseringsområdet. I denne artikel har jeg dog haft som mål at fokusere på relationen mellem IA og retorikken.

Referencer

1. Cicero. De Oratore. (Loeb Edition).
2. Fafner, Jørgen: 1997, 'Retorikkens brændpunkt'. In: *Rhetorica Scandinavica*, No. 2, pp. 7-19.
3. Fogg, Brian J.: 2003, *Persuasive Technology - Using computers to change what we think and do*, Morgan Kaufmann Publishers, San Francisco.
4. Garrett, Jesse James: 2003, *The Elements of User Experience: User-centered design for the web*. American Institute of Graphic Arts / New Riders.
5. Kjeldsen, Jens Elmélund: 2001, 'Skandinavisk retorikvidenskab'. In: *Rhetorica Scandinavica*, No. 20, pp. 18-31.
6. Kock, Christian: 1997, 'Retorikkens identitet'. In: *Rhetorica Scandinavica*, No. 1, pp. 10-19.
7. Lindhardt, Jan: *Retorik*. Munksgaard 1993.
8. Harlung, Asger Hasle: 2003, *Masterspeciale i IKT og Læring: 'En retorisk forståelsesramme for Computer Supported Collaborative Learning'*, Aalborg Universitet, maj 2003.
9. Hasle, Per: 2006, *Rhetoric, Information Architecture, and Conceptual Structure*. In: H. Schärfe et al. (Eds.): *Conceptual Structures: Inspiration and Application*. Proceedings of the 14th International Conference on Conceptual Structures, ICCS06 Aalborg, Denmark. Lecture Notes on Artificial Intelligence (LNAI) Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2006.
10. Hasle, Per & Bräuner, Torben. (1998): 'Systemudvikling – logos eller mythos?'. In: *Rhetorica Scandinavica*. No. 6, pp. 30-45.
11. Morville, Peter; Rosenfeld, Louis: 2002, *Information Architecture for the World Wide Web*. O'Reilly & Associates, Inc 2002.
12. Price, Adrian: 2003, 'Struktur for et websteds informationsarkitektur', i *DF Revy* nr. 2, Danmarks Forskningsbiblioteksforening, januar 2003.

Nye DF medlemmer

Anna Mette Morthorst

Handelshøjskolens Bibliotek i Århus

Malene Muurmann

Ann Jønson

DBC medier

Camilla Ørum

DTV

Kirsten Agersen

Thisted Bibliotek

Kira Stine Hansen

Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige
Bibliotek

Eva Kragh

Dannerseminariet

Pernille Lehn Bernäng

Riksdagsbiblioteket

Kirsten Buch Rasmussen

Roskilde Amtssygehus Fjorden

Linda Fainburg

Kasper Løvschall

Aalborg Universitetsbibliotek

Margrethe Ø. Reitov

Juridisk Forskningsbibliotek

Susanne Weimann

Det Administrative Bibliotek

Pressemeddelelse January 16, 2006

The directory of open access journals reaches an important milestone – now there are 2000 journals in the DOAJ

Lund, Sweden – As of today the Directory of Open Access Journals contains 2000 open access journals, i.e. quality controlled scientific and scholarly electronic journals that are freely available on the web.

DOAJ, www.doaj.org

www.lub.lu.se/headoffice/doaj_060116_eng.shtml

Findes der bøger indbundet i menneskehud?

Ja, der er faktisk biblioteker, der har sådanne "specialindbundne" eksemplarer i deres raritetskabinetter.

Læs mere her:

<http://abcnews.go.com/US/wireStory?id=1492617>

www.bostonathenaeum.org/highwayman.html

Ny bogudgivelse: Lokalpressen

3. februar 2006

Jette Drachmann Søllinge: *Lokalpressen.*

Danmarks lokale ugeaviser og distriktsblade 1850-2003. Statsbiblioteket. 2005.

711 sider. ISBN 87-7507-281-5.

Pris: 375 kr.

Udgives onsdag den 1. februar 2006.

Den ugentlige gratisavis - den lokale ugeavis eller distriktsbladet - er alle danskers fælles medie: Stort set alle får mindst én ind ad døren hver uge. Næsten alle læser den. Der er for tiden ca. 285 af dem – og de udkommer i rundt regnet 7½ million eksemplarer hver uge året rundt.

Samtidig ved man alt for lidt om dem. Og det på trods af der er udkommet distriktsblade siden 1850. Presseforskningen har stort set forsømt dem. De benyttes heller ikke af de mange lokalhistorikere, slægtsforskere og andre forskere, som ellers kunne få godt udbytte af at studere de mange spalter.

Læs mere: www.statsbiblioteket.dk/nyheder/?id=lokalpressen.xml

MARTS	09. – 10.	Klarskovgård	DF Vinterinternat Digitale rettigheder i informationssamfundet – borgernes fremtidige adgang til information: www.dfdk.dk/arrangementer_df.php
	22. – 24.	Utrecht, Netherlands	“Changing Needs, Changing Libraries” 12th Seminar of The LIBER Architecture Group www.zhbluzern.ch/LIBER-LAG/lagensb.htm
	23. – 24.	Helsingfors, Finland	The 5th Nordic Virtual Reference Conference http://conference2006.lib.hel.fi/
APRIL	24. – 25.	Lund, Sverige	Third Nordic Conference on Scholarly Communication www.lub.lu.se/ncsc2006/
MAJ	08. – 10.	Ronneby, Sverige	“Netlearning 2006” Konference om netbaseret læring www.netlearning.se/2006/
	17. – 20.	Oslo	EBSLG annual conference: www.ebslg.org/public/Events/norway.htm
JUNI	14. – 16.	Bansko, Bulgaria	ELPUB 2006: Digital Spectrum: Integrating Technology and Culture 10th International Conference on Electronic Publishing: www.eipub.net
JULI	04. – 07.	Uppsala, Sverige	LIBER 35th Annual General Conference www.ub.uu.se.LIBER
AUGUST	16. – 18.	København	Creating Knowledge IV - NORDINFOlit og Forum for brugeruddannelse Empowering the Student Through Cross-Institutional Collaboration www.ck-iv.dk
	16. – 18.	Seoul, Korea	Resource Sharing, Reference and Collection Development in the Digital Age – a Practical Approach Satellite meeting of 72nd IFLA General Conference and Council www.nl.go.kr/satellite/index.php
	20. – 24.	Seoul Korea	Libraries: Dynamic Engines for the Knowledge and Information Society Society. World Library and Information Congress: 72nd IFLA General Conference and Council: www.ifla.org/IV/ifla72/
SEPTEMBER	07. – 08.	Roskilde	DF Årsmøde
	17. – 22.	Alicante Spanien	ECDL 2006: European conference on research and advanced technology for digital libraries. Towards the European Digital Library: www.ecdl2006.org/
OKTOBER	01. – 03.	Helsingør	7. nordiske NVBF Fjernetlånskonference

Fra Baglinjen

NYT LIV I SAMARBEJDET, TAK

Igennem mange år har ”det samarbejdende danske biblioteksvæsen” som bekendt været en af mine yndlingsversioner - ikke fordi jeg har noget imod samarbejde, men fordi det som begreb havde fået noget bibliotekshelligt og sogneagtigt over sig, og fordi det for ofte blev brugt til at legitimere defokusering i forhold til universitetsbibliotekernes primære brugergrupper. Og i en tid, hvor globalisering m.v. fuldstændigt ændrer vilkårene for den faglige og videnskabelige informationsformidling, er det et problem, hvis vi putter os for meget med fortidens succeshistorier og succesord. For en succes har det selvfølgelig været, og succes'en fortsætter sådan set: Selvom man ikke altid kan fornemme det, når vi nervøst snakker om vores usikre fremtid, så præsterer de danske forskningsbiblioteker under ét stadig en solid succes i den forstand, at vores kerneydelse – dvs. at skaffe informationsressourcer til vore brugere – aldrig har fungeret bedre.

Men når vi er nervøse med hensyn til vores fremtid, er det da med god grund. Om senest 30 år vil al faglig og videnskabelig information blive elektronisk formidlet, og den trykte videnskabelige bog vil være forsvundet. Og med den forsvinder også det traditionelle forskningsbibliotek, som er bygget op omkring det trykte medie. Så selv om vi stadig i en periode – og på nogle fagområder endda i høj grad – skal levere biblioteksservice baseret på trykte bøger, er der al mulig grund til at satse på det nye bibliotek, hvad det så end er for et.

Og her, interessant nok, er der en særdeles vigtig opgave for det samarbejdende danske biblioteksvæsen. Dette samarbejde har hidtil været fokuseret på service, og det skal det også blive ved med. Men en ny opgave står foran os, som kræver opløsning af nogle af forskningsbibliotekernes stivbenede holdninger – og jeg svinger her pilsken ikke blot over andre, men også over mig selv!

Begrundet i en tidligere historisk virkelighed varetager vi en lang række driftsfunktioner som separate opgaver, selvom vi i dag kunne løse dem lige så godt eller bedre i fællesskab. Men Ikke-opfundet-her-syndromet lever videre i bedste velgående sammen med forestillingen om, at fælles løsninger nødvendigvis medfører ubærlige lokale kvalitetstab.

Det mest eklatante eksempel er online bibliotekssystemer eller hvad de hedder i vore dage. Jeg er desværre en af de bibliotekschefer, der ikke har forstand på edb, og derfor må jeg bero mig på min sunde fornuft. Den råber til mig, at det simpelt hen ikke KAN være rigtigt, at hvert bibliotek skal have sit eget system. Det er en del af de små og mellemstore biblioteker ved at finde ud af, men en radikal udvikling på området hæmmes afgørende af, at de større biblioteker grundlæggende fortsætter deres tidligere kurs. Må vi nu bede om den finske model!

Et andet eksempel er den bevidstløst videreførte bevaringskultur i en tidsalder, hvor det drejer sig om at fremskaffe, ikke at eje. Det er

ikke småpenge, der bliver brugt på, at vi hver for sig opbevarer store ukurante samlinger i stedet for lokalt at fokusere på det kurante og så skabe billige fællesløsninger for det ukurante. Bibliotek.dk og kørselsordningen er opfundet. Lad os tage konsekvensen.

Et tredje eksempel er forskningsbibliotekar/fagreferentordningen. Der skal selvfølgelig være universitetsuddannede i de danske forskningsbiblioteker i fremtiden, men det skal være en anden ordning, og frem for alt: Vi behøver hverken ideelt eller reelt en fagreferent for hvert fag i hvert bibliotek.

Det er ikke fordi vi skal tænkte STORT – selvom det ikke altid skader. Det er fordi vi skal tænke SMART!

På en række områder kan der gives ny mening og nyt liv til det samvirkende danske biblioteksvæsen og frigøres ressourcer til kernefunktionerne, heriblandt nye kernefunktioner. Men det har vist sig, at de eksisterende samarbejdsorganer ikke rigtig kan håndtere disse spørgsmål. Der er her brug for centrale initiativer.

Så: Jens – frem med Thorhauges hammer! Og Kim – hit med DEFF-pengene!

Vicedirektør Michael Cotta-Schønberg
Det Kongelige Bibliotek

En ny opgave, som kræver opløsning af nogle af forskningsbibliotekernes stivbenede holdninger, står foran os